

6

Maar maakt het ook gelukkig? Psychologen zoeken het antwoord, maar betrouwbare data ontbreken. 'Je kunt ook gaan sporten'

4

16

Anytimers Nieuwe valuta onder studenten heeft een grillige wisselkoers (en leidt tot dronkenschap, seks en/of brandwonden)

10

22

Betaalde begeleiding Red je scriptie (voor 85 euro per uur). 'Er rust zeker een taboe op. Maar minder dan vroeger'

26

MARE GELDSPECIAL

1575

EN VERDER...

- 9 Uni heeft geld (in foute potjes)
- 12 Belastingprofs onder vuur
- 14 De drugsdealer vertelt
- 15 Waarom WBW niet werkt
- 19 Cryptowinst vs. geluk
- 21 #Nietmijnschuld
- 25 Tips van een 'finfluencer'
- 30 #Cameragate

1575

Hup, door en dag! Achter de kassa moet alles snel

Psychologiestudent Marlies Venderbos (22) werkt bij de Albert Heijn. 'Ik kijk niet meer op van geld.'

DOOR PIM BAKX
FOTO MARC DE HAAN

'Zoals iedereen ben ik begonnen als caissière achter de reguliere kassa. Soms voel je je een soort robotje. De kassa is ingericht op hup, door en dag. Snelheid speelt een grote rol. Inmiddels sta ik bij de zelfscan en de servicebalie. Dat is leuk omdat je meer contact met klanten hebt. Je helpt mensen die een vraag of een probleem hebben, dat maakt het gevarieerder.'

'In het begin dacht ik soms: "Wow! Ik heb een briefje van honderd in mijn hand!" Maar hoe langer je er werkt, hoe minder je ervan opkijkt. Ik zie nu meer geld dan de andere caissières. Het wordt afgeroomd naar de kluis, waar ik regelmatig aan het tellen ben. Ik kijk er niet meer echt van op.'

'Bij de vorige winkel waar ik werkte, deden mensen grotere boodschappen. Hier aan de Hooigracht komen veel studenten, die kopen vooral meer alcohol. Volwassenen kopen vaker duurdere of biologische producten. Ze letten meer op kwaliteit.'

'Voor je begint, krijg je een onlinecursus met vragen die je oneindig kunt invullen tot je het goed hebt. Dat is vrij simpel: hoeveel geld er in de kassalade mag liggen of dat je eieren of brood niet tussen de andere producten maar juist aan de zijkant moet neerleggen - anders worden ze geplet door de volgende fles Fanta en raken mensen geïrriteerd.'

'Maar je leert ook hoe je moet omgaan met diefstal. We hebben dagelijks handhaving of politie in de winkel. Als iemand bewust duurdere producten "vergeet te scannen" wordt eerst een teamleider of de manager erbij gehaald. Er zijn ook mensen die achter iemand aan door het poortje lopen. Als ze vervolgens alsnog niet willen betalen, wordt de politie ingeschakeld. Als het vaker gebeurt, krijg je een winkelverbod. Dat is geen zeldzame sanctie.'

'Het vreemdste wat ik heb meegemaakt was een man die een verkeerde beltegoedkaart kocht, na tien minuten terugkeerde, me bedreigde en toen zei dat hij me ging opwachten. Hij heeft daarna een half uur in een auto voor de winkel gestaan, zodat hij precies op mij uitkeek. Dat was heel onprettig. Een collega vroeg aan het einde van mijn shift nog of hij mee moest lopen, maar gelukkig was de man al weg.'

Maakt een gespekte bankrekening ook echt gelukkig? *Mare* vroeg het aan economen en (geluks)psychologen. 'Hoe meer je hebt, hoe meer je kunt verliezen.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

De hamvraag: maakt geld gelukkig?

Hoe fantastisch zou het zijn om alles te kunnen kopen? Die gouden Rolex, dieprode Ferrari en super-de-luxe vakantie naar Nieuw-Zeeland, daar moet het leven er toch wel beter van worden?

Of... is geluk niet te koop? En wanneer ben je het eigenlijk? 'Dat is toch echt een subjectieve ervaring die moeilijk is te meten', zegt gelukspsycholoog Josje Smeets. 'Onderzoek heeft wel uitgewezen dat de meeste mensen zich gelukkig voelen als ze innerlijke rust en harmonie ervaren en tevreden zijn met het hier en nu.'

Smeets werkte als klinisch psycholoog in het Pieter Baan Centrum en werd daarna assistent-professor aan de Universiteit Maastricht. Tegenwoordig behandelt ze mensen die een lage mate van geluk ervaren. 'Zij hebben geen stoornis, maar geven hun leven wel een onvoldoende. Ze lopen tegen dingen aan waar ze niet goed de vinger op kunnen leggen.' Maar om gelukkig te worden hoeft je niet heel rijk te zijn, weet Smeets. 'Met een salaris oplopend tot twee keer modaal (ongeveer 70.000 euro bruto per jaar, *red.*) word je steeds gelukkiger, met alles daarboven niet meer. Op het moment dat je tot twee keer modaal verdient, kun je in je basisbehoeftes voorzien, je kinderen laten studeren, op vakantie gaan om te ontspannen en een fijn maal op tafel zetten. Boven dat salaris kun je op een net iets luxere vakantie, nog vaker uit eten en je kinderen in het buitenland laten studeren. Dat voorziet alleen niet sterker in je basisbehoeftes, zoals veiligheid, zekerheid en stabiliteit.'

Barbara Baarsma, hoogleraar toegepaste economie aan de Universiteit van Amsterdam, bevestigt dat. 'Nobelprijswinnaar Daniel Kahneman onderzocht de relatie tussen geluk en geld. Daaruit bleek dat het geluk toenam tot ongeveer twee keer modaal. Met elke euro extra neemt de geluksfac-

tor nog wel iets toe, maar veel minder. Die grens komt in veel onderzoeken terug.'

Maar het geluksgevoel wordt ook bepaald door wat anderen om je heen verdienen, zegt Baarsma. 'Stel: je mag kiezen in welk land je wil wonen. In land A heb je een jaarincome van 25.000 euro terwijl het gemiddelde inkomen 20.000 euro is. In land B verdien je 40.000 euro terwijl het gemiddelde inkomen 60.000 euro is. De producten zijn in beide landen even duur. Een ruime meerderheid kiest voor land A. Mensen zijn liever relatief rijk en absoluut arm dan absoluut rijk en relatief arm.'

Haar promotor, emeritus hoogleraar economie Bernard van Praag, duidde deze principes door te spreken van twee 'driften': de 'reference drift' (waarbij je liever 3000 euro verdient als de buurman 2000 euro verdient dan dat je 4000 euro verdient terwijl de buurman 5000 euro verdient) en de 'preference drift' (waarbij je het, los van wat de buurman heeft, fijn vindt om meer te verdienen dan vorig jaar). Baarsma: 'Als je die twee combineert, zie je dat de geluks-toename op een bepaald moment afneemt.'

Hoogleraar economie Robert Dur van de Erasmus Universiteit Rotterdam is minder stellig. 'Er is een handjevol causaal bewijs dat een positief effect vindt van geld op geluk. Dan heb ik het bijvoorbeeld over studies onder deelnemers aan loterijen: mensen die er een winnen zijn gelukkiger dan degenen die niet winnen.'

Ook wijst hij op onderzoeken uitgevoerd in arme landen, waarbij de ene groep mensen elke maand cash geld krijgt en de controlegroep niet. 'Die eerste groep is gelukkiger. Maar het is wel een stap om die uitkomst te generaliseren naar de rest van de wereld.'

Volgens Dur hebben veel onderzoeken dan ook geen oor-

Geld geven maakt gelukkig

Postdoc Suzanne van de Groep deed aan de Universiteit Leiden en de Erasmus Universiteit Rotterdam promotieonderzoek naar geefgedrag van adolescenten tussen 9 en 25 jaar. Daarvoor volgde ze een groep van 142 jongeren, die op verschillende meetmomenten een MRI-scan ondergingen om te kijken wat er in de hersenen gebeurt.

De opdracht was om steeds zeven munten te verdelen over zichzelf, een goede vriend en een onbekende. Elke munt was twintig cent waard. Die opdracht moesten ze honderd zestig keer herhalen, om zo een goed beeld te krijgen van hun geefgedrag.

De jongeren wisten dat de computer, die hun keuzes bijhield, drie herhalingen eruit zou pikken. Op basis daarvan werd het geld daadwerkelijk verdeeld.

‘Vooral economen verwachten bij dit soort spellen dat de deelnemers voor eigen gewin gaan’, zegt Van de Groep. ‘Maar dat is niet wat je in mijn onderzoek terugziet. Zelfs aan een onbekende geven ze nog dertig procent weg. Hun geefgedrag was heel sociaal. Dat is een mooie conclusie uit mijn proefschrift.’

Wel is het zo dat jongeren, zodra ze ouder worden, doorgaans meer geven aan een vriend dan aan een onbekende. ‘Bij kinderen zie je dat ze vasthouden aan bepaalde makkelijke regels, zoals eerlijk delen. Een tiener denkt meer: “Ik wil mijn vrienden meer geven dan een onbekende.” In die jaren gaan ze steeds meer rekening houden met de sociale situatie, ze voelen meer sociale druk.’

Geven heeft voordelen. ‘We zien dat het beloningsgebied van het brein sterker actief is als mensen iets weggeven aan een ander. Bovendien onderhoud je er ook relaties mee. Ik zou zeggen: geld weggeven maakt gelukkig.’

‘Regie over je eigen leven is belangrijker dan je inkomen’

zakelijk, maar een correlatieel verband. ‘Dat je geluk boven een inkomen van 70.000 euro niet meer toeneemt, kan ook met heel andere dingen te maken hebben. Misschien hebben mensen die meer verdienen wel heel drukke banen en veel overwerk. De beslommeringen die dat oplevert kunnen er ook voor zorgen dat zij minder geluk ervaren.’ Bovendien kan het positieve verband ook omgekeerd zijn, stelt hij. ‘We weten bijvoorbeeld dat je productiever bent als je je gelukkiger voelt. Dat kan ook tot gevolg hebben dat je meer verdient.’

En zelfs een negatief verband tussen geluk en inkomen is denkbaar: ‘Een groep mensen die veel hobby’s heeft en zichzelf gemakkelijk weet te vermaken, zal minder werken dan een groep die weinig hobby’s heeft en dan dus maar veel gaat werken. Terwijl die eerste groep waarschijnlijk meer energie overhoudt en zich beter zal voelen.’

Baarsma beaamt dat het lastig is vast te stellen wat de kip is en wat het ei. ‘Ik kijk liever naar de ervaren mate van regie, dat je het gevoel van controle hebt op wat je overkomt.’ Het gaat er dan bijvoorbeeld om dat je na een ongeluk de zorg kan krijgen die nodig is of aanpassingen aan je huis kan betalen. ‘Regie blijkt zevenenhalve keer belangrijker voor iemands geluksfactor dan het inkomen. De mate van regie is hoger voor mensen met een hoge opleiding en met

een goede gezondheid.’

Toen Smeets de overstap maakte van het Pieter Baan Centrum naar de Universiteit Maastricht, kwam ze in aanraking met ‘positieve psychologie’: een relatief jonge stroming die niet is gericht op problemen en stoornissen van mensen, maar op hun kwaliteiten. Volgens neuropsychologisch onderzoek uit die hoek blijkt dat de meeste mensen kortetermijngeluk najagen. ‘Dan maak je het stofje dopamine aan’, legt Smeets uit. ‘Als je dat opwekt, bijvoorbeeld door je likes te checken op sociale media, chocola te eten of een biertje te drinken, gaat in je brein het “gelukscentrum” aan en krijg je een *rush*.’

Het probleem is: die *rush* duurt maar kort. ‘Het verdwijnt net zo snel als het komt. Om je weer gelukkig te voelen moet je dus de hele tijd die *high* najagen. Daardoor ontstaan snel verslavingen aan alcohol of sociale media.’ Bovendien raken we heel snel gewend aan het effect van dopamine. ‘Die gewinning aan kortetermijngelukjes noemen we hedonistische adaptatie’, zegt Smeets. ‘Dat geldt ook voor het streven naar meer en meer geld. En toch jagen we die *rush* heel erg na in deze maatschappij.’

Het échte geluksgevoel wordt veroorzaakt door een ander stofje: serotonine. ‘Dat is een langetermijnhormoon waarbij geen gewinning optreedt. Het maakt ons rustig en te-

vreden.’ Wie zich gelukkig wil voelen, kan volgens Smeets dus veel beter gaan sporten dan streven naar rijkdom. ‘Door dertig minuten per dag te sporten maak je maar liefst vier gelukshormonen aan: dopamine, oxytocine, endorfine en serotonine.’

Ook sociale contacten zijn een belangrijke geluksfactor. ‘Maar dan wel live en niet achter een beeldscherm. Je brein geeft met name het knuffelhormoon oxytocine af als je iemand in de ogen kijkt.’

En als je toevallig nog wat geld over hebt, geef dat dan weg (zie kader). ‘Altruïsme is een bewezen geluksbevorderaar’, aldus Smeets. ‘Van materialisme word je niet gelukkig. Bovendien: hoe meer je hebt, hoe meer je kunt verliezen. Dat kan ook angst opleveren.’

Volgens Dur is de vraag of geld gelukkig maakt moeilijk te beantwoorden.

‘Er is geen eenduidig beeld over, dus onderzoekers zijn voorzichtig met conclusies. Maar in theorie neemt geluk natuurlijk toe met meer inkomen. Als je al het bestaande bewijs dus bijeenpakt en je me dwingt tot een antwoord, zou ik zeggen dat geld gelukkig maakt.’

Baarsma is het daarmee eens. ‘Geld maakt zeker gelukkig. Maar uiteindelijk is regie over je eigen leven de grootste gelukmaker.’

Er is wel geld, maar het zit in foute potjes

Als wetenschapper, een geesteswetenschapper nog wel, weet ik niets van geld. Eén blik op mijn cv verdraagt dat subsidies mij tegenwoordig met verdachte hardnekkigheid ontwijken. Maar goed, wetenschapper word je niet voor de centen. Dat is althans wat ik zelf ook vaak genoeg in het nauw gedreven op verjaardagsborrels heb gezegd tegen oud-studiegenoten die rondreden in een of meer van mijn jaarsalarissen.

Niet dat het salaris van een wetenschapper zo slecht is - als je een vaste aanstelling hebt tenminste. Maar ik heb altijd begrepen dat je toch vooral wetenschapper wordt vanwege je passie, je enthousiasme, je nieuwsgierigheid. Als dat echt zo is kunnen we daar beter maar verandering in brengen. Want als je wordt afgerekend op je passie kun je er donder op zeggen dat jij die rekening betaalt. Met structureel overwerk bijvoorbeeld - dat bovendien structureel onbetaald is. Het is ondertussen al zo erg geworden dat we zelf zijn gaan geloven dat het volkomen normaal is dat je, als bezoldigd wetenschapper notabene, geen geld voor onderzoek hebt als je dat niet eerst ergens in de buitenwereld hebt aangevraagd en gekregen.

Hoe heeft het zo ver kunnen komen? Onze universiteit fungeert immers voor een groot deel als een bedrijf. Voor wie dat niet gelooft: bestel maar eens koekjes en koffie voor in de pauze van een conferentie. Dan ben je in een klap bij aangaande wat een ‘marktconforme prijs’ nu precies is. Maar op passie en enthousiasme kun je gelukkig prima heen en weer rennen tussen de koffieautomaat en de congreszaal omdat de subsidieverstrekker nu eenmaal verwacht dat iets basaal als koffie en koekjes gewoon zo door de universiteit verstrekt worden. Dat betekent dat jij het in ieder geval niet zult kunnen declareren.

Is dat nu erg? Ja, dat is erg. Het symboliseert namelijk een werkelijkheid die zelfs voor ingewijden elke dag bizarder wordt. Een werkelijkheid waarin degenen die zich bezighouden met de primaire taken (onderwijs, onderzoek, maatschappelijke dienstverlening) zelf geen toegang hebben tot het geld dat daarvoor nodig is - en degenen die daar verder vanaf staan wél.

Overdreven? Waar vind je anders een werkgever die jou persoonlijk de boetes laat betalen voor de te laat ingeleverde boeken die je voor onderwijs en onderzoek nodig hebt? Ernstiger is het totaal ontbreken van budgettaire ruimte bij de gemiddelde wetenschapper om iets *wetenschappelijks* mee te doen; een symposium organiseren, een gastspreker voor een collegereeks betalen - een situatie die bij de publieke omroep of musea (waar ik geregeld mee samenwerk en die ook door onzinnige bezuinigingen worden geplaagd) onherkenbaar is.

Ja, Den Haag moet stoppen met het onderfinancieren van de universiteit. Maar als ik heel eerlijk ben, vermoed ik dat het weinig zou uitmaken als het ook daadwerkelijk zou gebeuren. Er is namelijk al geld. Het zit alleen in andere potjes. Potjes voor mooie gebouwen, flitsende brochures of wervende activiteiten bijvoorbeeld. En daar kom je met je wetenschappelijke tengels niet zo makkelijk bij.

Herverdeling op grond van prioriteit voor primaire taken zou veel uitmaken. Het zou de mate waarin de universiteit als werkgever de cao consistent en bewust schendt en docenten gemiddeld 25 procent laat overwerken (‘om de boel overeind te houden’) naar beneden kunnen brengen. Studenten zouden er stil bij moeten staan dat ze een kwart van hun opleiding tot zich nemen in de vorm van structureel onbetaald overwerk door docenten die zich gedwongen voelen dit jaar na jaar te blijven doen.

Maar goed dat ik voor deze column in ieder geval wel wat vang - betaald overwerk! Niet alle onderdelen van deze universiteit willen voor een dubbelteje op de eerste rang zitten.

Denk niet: ome DUO dokt wel

Studenten zijn soms laks bij het afsluiten van hun studielening, zegt psycholoog Minou van der Werf. Maar DUO mag ook best duidelijker communiceren. 'Lekker lang aflossen lijkt positief, maar is het niet.'

DOOR MARK REID
FOTO TACO VAN DER EB

'De overheid gaat er nog te vaak vanuit dat mensen een afgewogen keuze kunnen maken over ingewikkelde financiële kwesties, als je ze maar voldoende informatie geeft', vertelt psycholoog Minou van der Werf.

Stel je voor: je wil een lening afsluiten. Je gaat naar een website van een kredietverstrekker en vult in hoeveel je zou willen hebben. De website geeft je vervolgens een hele rits aan cijfers en tabellen over de looptijd, rente, aflossingstermijnen en de totaal-kosten. Hoe maak je een afgewogen keuze in die zee aan informatie?

'Mensen zijn vaak op korte termijn gericht en kijken eerst naar hun maandelijkse budget en daarna pas naar het totaalbedrag', zegt de psycholoog. 'Terwijl dat totaalbedrag juist je hele lening samenvat. Om een afgewogen keuze te maken moet je de twee met elkaar balanceren, maar de aandacht gaat nu vooral naar het maandbedrag. Dat is ook het voor-naamste getal dat je ziet op de website van krediet-verstrekkers.'

Om te testen hoe ze de aandacht kon ombuigen deed Van der Werf klanten van een kredietverstrekker in twee groepen. De controlegroep kreeg de gebruikelijke informatie te zien, een testgroep kreeg een aangepaste versie met de totaal-kosten van de lening pontificaal bovenaan. Deze simpele aanpassing had meteen effect. De groep die eerst het totaalbedrag zag, sloot leningen af met een kortere looptijd en dus lagere kosten af.

Sinds de invoering van het leenstelsel is de totale studieschuld in Nederland drastisch gestegen. Veel eerstejaars stellen aan het begin van hun studie een bedrag in en laten dat zo tot ze zijn afgestudeerd. Volgens Van der Werf kan dat een stuk slimmer én

goedkoper. Daarom onderzocht ze samen met DUO of ze studenten kon verleider slimmer te lenen. 'Voor hen is het wel belangrijk om je te realiseren dat de lening 35 jaar loopt en dat veel mensen dus nog tot hun zestigste die lening af aan het betalen zijn. Lekker lang aflossen lijkt positief, maar is het niet.'

Ze stuurde verschillende brieven en mails. Eén groep kreeg een gepersonaliseerde brief met een visualisatie van hun huidige en toekomstige studieschuld, anderen kregen ook een voorspelling van hun toekomstige maandelijkse aflossing. De laatste groep alleen een brief of e-mail met algemene informatie. Opnieuw bleek dat de geïnformeerde groep een stuk vaker ingrijpt en hun lening naar beneden bijstelt - en zo op de langere termijn een hoop kosten bespaart.

Het feit dat een groot aantal studenten toch ingreep bij het zien van de gevolgen van hun studieschuld stemt Van der Werf blij, maar geeft ook te denken. Het impliceert dat veel mensen een hogere lening hebben dan nodig is.

Volgens de onderzoeker komt dit ook door de manier waarop DUO de leningen presenteert, waarbij vooral de voordelen worden benadrukt en er weinig aandacht is voor de langetermijngevolgen. Ze vat het subtiel samen in de conclusie van haar proefschrift: 'Het huidige leenstelsel leidt wellicht niet tot goeddoordachte keuzes.'

Volgens haar is de pijn te verzachten: 'Kijk elk jaar of de hoogte lening nog bij je past. En moet je in de zomer wel evenveel bijlenen als tijdens het studiejaar? Ga niet denken van "Ome DUO geeft mij wel geld, de rente is toch maar 0%". De rente wordt eens in de vijf jaar aangepast, dus het is best waarschijnlijk dat het tijdens de looptijd van jouw lening gaat veranderen.'

'In negen keer van €7,95 naar 20.000 is lekker'

Door objecten te ruilen via zijn Insta @stufi_strijder probeert Max Koedijk (30) zijn studieschuld kwijt te raken. 'Shit, ik moet hier zo snel mogelijk vanaf.'

DOOR VINCENT BONGERS

'Ik was aan het nadenken over het leven en vroeg me af: ga ik ooit een huis kopen? Toen ik op Funda keek welke hypotheek ik kon krijgen, moest ik mijn studieschuld invullen. 'Na drie jaar ploeteren bij de opleiding media & cultuur aan de UvA, ben ik uiteindelijk overstapt naar media-management aan InHolland. Die studie heb ik in vier-en-half jaar afgerond. 'Mijn schuld bedroeg 60.000, met als gevolg dat er 120.000 euro van de mogelijke hypotheek af ging. Shit, dacht ik, hier moet ik zo snel mogelijk vanaf. 'Ik had al wel eens ruilspellen voorbij zien komen, en besloot zelf ook zoiets te doen. Behalve mijn schuld kwijt-raken, heeft het spel een ander doel: ik wil de schuldenproblematiek bespreekbaar maken. Want die zorgt voor veel problemen. 'Ik had een knuffel, een soort kangoeroe, op de vensterbank staan. Nieuwwaarde: 7,95 euro. Daar ben ik mee begonnen. Ik kreeg er meteen een Mac Mini voor terug. Superchill natuurlijk. Die ruilde ik voor een iPhone, want daar is meer vraag naar. Een vriend had een motorscooter waar hij niet meer op reed, zijn kind wilde een telefoon. Toen had ik dus een scooter, die wist ik weer in te wisselen voor een Ford Focus.

'De Amsterdamse kunstenaar Frank E Hollywood wilde die wel. Dan kreeg ik een schilderij van hem. Dat was enorm vet. Uiteindelijk heb ik die geruild voor een Rolex van 5000 euro.'

'Het spel krijgt veel aandacht in de media. Bij Op1 werd ik door Maarten van Rossem afgebrand. 'Pretstudie', zei hij over mijn eerste opleiding. De tweede vond hij "ook niets waard". Dat vond ik wel geinig.

'Het horloge zorgde voor een heel bijzondere wending, die heb ik namelijk geruild voor een rol in de remake van de film Costa. Echt uniek en moeilijk in contanten uit te drukken, maar ook weer uitgewisseld voor een reclame-campagne van RUMAG ter waarde van 15.000 euro. Heel binnenkort komt er een ruil van 20.000 euro. Ik kan nog niet vertellen waar het om gaat want er moet nog worden getekend.

'In negen keer ruilen van 7,95 naar 20.000 euro is natuurlijk lekker. De apotheose nadert. Als ik de 60.000 haal, doe ik nog één ruil. Van het geld dat dan overblijft, geef ik een groot feest. Iedereen met een studieschuld mag dan gratis naar binnen. De kracht van mijn actie is ook het verhaal: we zitten met heel veel mensen in hetzelfde schuitje.'

Fiscalisten Jan Vleggeert en Jan van de Streek verruilden de praktijk voor de wetenschap en wijzen pers en politiek op misstanden en dubieuze belastingconstructies. Dat worden door de oude beroepsgroep niet in dank afgenomen. ‘We hebben nu nog maar één klant: de gehele samenleving.’

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO MARC DE HAAN

‘Ik werkte als docent aan de universiteit en had daarnaast ook een commerciële baan als fiscaal specialist’, vertelt Jan van de Streek, die sinds vorig jaar hoogleraar belastingrecht in Leiden is. ‘Toen ik in 2015 hoogleraar in Amsterdam werd, woedde het debat over belastingontwijking in Nederland. Ik gaf daarover mijn mening bij hoorzittingen in de Tweede Kamer. Als journalisten belden, beantwoordde ik hun vragen. Veel hoogleraren in mijn vakgebied doen dat niet, die duiken weg als de telefoon gaat.’

Werkgever Loyens & Loeff waardeerde die aanpak niet. ‘Het bedrijf wilde fiscale constructies in stand houden waarvan ik als hoogleraar zei: opruimen al die brievenbussenfirma’s. Dat leverde enorme spanning op, maar ik moet als hoogleraar geheel vrij zijn. Mijn idee was dat het bedrijf die rollen kon scheiden, maar dat was niet zo. Ze zagen me als hun *puppet* en ik kreeg het aan de stok met de top. “Jouw dienstverband voelt als een uitgewerkt huwelijk”, hoorde ik. Toen zijn we uit elkaar gegaan. Sindsdien werk ik fulltime als wetenschapper.’ In Leiden trof hij hoogleraar belastingrecht Jan Vleggeert die in oktober 2020 een oratie hield over de vele dubbele petten in het vakgebied. Die rede deed veel stof opwaaien.

Wat is precies het probleem in jullie beroepsgroep?

Vleggeert: ‘Twee derde van de hoogleraren belastingrecht heeft een kleine aanstelling aan de universiteit met daarnaast een commerciële baan in de praktijk. De onafhankelijkheid van de wetenschapper is echt in het geding.’ Van de Streek: ‘Het is een ingebakken conflict. Omdat een kritisch geluid over bijvoorbeeld belastingontwijking tegen de belangen is van het kantoor waar je werkt. Het heeft mogelijk ook gevolgen voor de winstdeling. Dus het raakt je eigen inkomen. Neem de zogeheten *tax rulings*: die functioneren als vliegwielen voor belastingontwijking omdat daarin aftrek voor bedrijven wordt bevestigd door de Belastingdienst. Ik pleitte ervoor om die *rulings* geanonimiseerd openbaar te maken. De buitenwacht weet dan welke constructies de Belastingdienst aftekent, dan kun je daarover discussiëren. Toen ik de volgende dag op kantoor verscheen, vroeg mijn leidinggevende: “Jan, besef je eigenlijk wel wie jouw salaris betaalt?”’

Hoe zie je die belangverstrengeling terug in de praktijk?

Van de Streek: ‘Maandag was ik te gast bij een hoorzitting in de Tweede Kamer over dividend strippen. Dat is een fiscale constructie die voordeel oplevert voor bedrijven. Ik kan dan vrij

aanscherpende maatregelen adviseren, maar collega’s die er nog een commerciële baan bij hebben, kunnen dat niet. Specialisten die met één been in de praktijk staan, voelen zich zelfs niet vrij om er met mij over te discussiëren. Zelfs een tentamenvraag over een fiscale constructie is al vervelend, want dan staat op papier hoe zoets in elkaar steekt. Het werkt in alles door. Er is een niet-academische cultuur ontstaan.’

Vleggeert: ‘Gaten in de wet worden gebruikt door grote bedrijven. Hoogleraren met een dubbele pet wijzen daar nauwelijks op, omdat kantoorgenoten daar waarschijnlijk gebruik van maken. Het geldt ook voor het afschaffen

van de dividendbelasting. Heel veel fiscale hoogleraren zijn voor, een paar tegen. Wat zit daar achter? Het klantbelang? Het publiek denkt al heel snel: die hoogleraar werkt ook bij een groot commercieel kantoor, natuurlijk is hij tegen. Dat beeld moet je niet hebben. Het helpt ook niet dat er nu zo afwijzend op ons wordt gereageerd.’

Krijgen jullie veel boze reacties?

Vleggeert: ‘Een aantal hoogleraren met een dubbele pet nam de oratie heel persoonlijk op. “Dit speelt bij mij niet”, was hun reactie. Dat is jammer. Ik heb juist niet naar personen gewezen, omdat ik de discussie zo zakelijk mogelijk wil houden.’ Van de Streek: ‘Belastingadviseurs reageren als door een wesp gestoken op wat ik schrijf en zeg.’

Waarom zou je legale constructies niet gebruiken?

Vleggeert: ‘Na vijftientwintig jaar in de commerciële praktijk heb ik tien jaar geleden de volledige overstap gemaakt naar de universiteit, vooral omdat ik er geen zin meer in had om altijd mee te gaan in de wensen van de klant. Het gaat mij vooral om: wat doet de wetenschap? Er moet uit die hoek tegengeluid komen, maar ik hoor vrijwel niets.’ Van de Streek: ‘Als een klant een fiscale constructie wil, faciliteert een adviseur dat. Een wetenschapper moet daar kritisch naar kijken en vrij zijn om beleidsalternatieven aan te dragen.’ Vleggeert: ‘Er is meer dan de letter van de wet. Adviseurs mogen verder kijken dan “het kan, dus we doen het”. Ze verschuilen zich erg makkelijk achter de wet, die ook tot stand is gekomen door allerlei lobbypraktijken. Een wet is geen natuurverschijnsel, adviseurs zijn medeverantwoordelijk voor de regels en de uitvoering.’

Hebben jullie ooit geadviseerd om constructies niet te gebruiken omdat jullie ze onethisch vonden?

Van de Streek: ‘Ik heb wel eens ongemak gevoeld. Toen ik te maken kreeg met Nederlanders die om fiscale redenen waren geëmigreerd naar België, viel me op dat de Belgen in vergaderingen wel moeite hadden met geanonimiseerde constructies waarover ik adviseerde. Toen dacht ik wel: “Wat is dit een gekke wereld.” Ik kreeg minder zin die vraagstukken op te lossen.’ Vleggeert: ‘Een klant zat niet te wachten op mijn persoonlijke ethische afwegingen, al was het toen een andere tijd. Voor de financiële crisis van 2008 waren financiële constructies waar we nu tegenaan schoppen nog heel acceptabel. Sindsdien is er

Van puppets tot profs en paria's

een omslag in het denken gekomen. Als voltijdswetenschapper had ik nog lang moeite om zaken op te schrijven die slecht zouden vallen in het veld. Ik moest een bepaalde mate van zelfcensuur overwinnen.’

Wat zou er moeten veranderen?

Vleggeert: ‘Meer fulltime wetenschappers benoemen.’ Van de Streek: ‘Tweederde commercieel moet op zijn minst omgekeerd zijn. Bestuursfuncties moeten voltijds zijn. Je kunt niet voor een dagje of twee afdelingsvoorzitter zijn. Dat zie je nog wel in den lande. In Leiden niet meer.’

Moet de studie fiscaal recht ook anders worden ingevuld?

Vleggeert: ‘De aandacht bij de opleiding ging vooral uit naar wat de regels zijn en hoe je ze toepast. Er kwamen steeds meer regels bij, en de praktijk werd steeds belangrijker. Dat ging ten koste van de wetenschap. We zijn al een paar jaar bezig om de slag te maken naar meer wetenschappelijk. Dat begint te lukken.’

Van de Streek: ‘Zolang studenten op de universiteit zijn, zijn ze nog geen belastingadviseurs. Ze moeten hier de bagage meekrijgen om de juiste ethische keuzes te maken.’

Vleggeert: ‘We zijn bezig met een nieuwe minor, die nog moet worden goedgekeurd door het college, voor studenten die geïnteresseerd zijn in het maatschappelijk debat over belastingen. Vanuit de bedrijfseconomie, bestuursrecht en politologie gaan we kijken hoe een goede Belastingwet eruit moet zien.’

Van de Streek: ‘Experts vinden vaak dat de mening van de burger over het belastingstelsel niet telt, “want dat begrijpen ze toch niet”. De minor dient als tegengewicht voor die gedachte.’

Welke gaten moeten er nog gedicht worden?

Van de Streek: ‘Schadelijke belastingconcurrentie tussen landen kun je alleen aanpakken door internationaal samen te werken. Er komt nu een internationale *big bang* aan, met een wereldwijd belastingminimumtarief van 15 procent voor multinationals. Dat zal in één klap heel veel constructies in de ban doen.’

Vleggeert: ‘Het is geen extreem hoog tarief, maar vijftien is beter dan nul. In Nederland is het vijftientwintig. Het kan ook een gevaar zijn, dat er een internationale tendens richting die vijftien procent komt. De volgende discussie moet gaan over het verhogen van het tarief.’

Heeft deze houding jullie geschaad?

Van de Streek: ‘Nee, het is juist een verrijking geweest. Ik zette mijn kennis in voor een paar klanten. Nu doe ik dat nog maar voor één klant: de samenleving in zijn geheel. Dat geeft heel veel voldoening.’

Vleggeert: ‘De oratie heeft veel reuring veroorzaakt die veel van mijn tijd opslurpt. Die kan ik niet besteden aan het schrijven van publicaties, maar ik kon niet langer wegllopen van dit probleem. Al heb ik wel lang gearzeld. Ik wil echter niet bij mijn pensioen terugblikken en dan vaststellen dat ik het moment om het aan te kaarten heb laten passeren. Je moet jezelf in de spiegel kunnen blijven aankijken elke ochtend. Daar was dit wel voor nodig.’

‘Dealen ging geleidelijk’

Johan G. (28) verkocht jarenlang drugs vanuit zijn Leidse studentenhuus. ‘Ik heb de nodige messen op mijn keel gehad.’

DOOR PIM BAKX

‘Het begon tijdens mijn studententijd, acht jaar geleden. Ik deed biofarmaceutische wetenschappen, later psychologie. Nadat ik met vrienden MDMA had gebruikt, en het achteraf liet testen, bleek het maar voor 42 procent puur te zijn. Daar schrok ik van. Toen ben ik gaan rondvragen tot ik iemand vond die hele kristallen MDMA verkocht.

‘Zo begon het heel geleidelijk. Het ging me niet zozeer om het geld, maar om de puurheid. Alles wat ik kocht, liet ik testen. Alleen de puurste en goedkoopste bronnen behield ik. Zo kreeg ik steeds meer: MDMA, coke, amfetamines, XTC, benzodiazepines. Voor mijn gevoel ben ik nooit echt in een dealer veranderd, maar toch ging het steeds een stapje verder.

‘We woonden met zijn achttien in een studentenhuus, maar slechts een handjevol mensen wist dat ik honderden grammen en duizenden pillen in kluisjes had liggen. Degenen die gebruikten, kwamen al snel bij mij aankloppen. Regelen voor vrienden werd regelen voor vrienden van vrienden. Na een tijdje kwam er ook een schilder van 52 elke week met zijn busje cocaïne halen.

‘Als iemand met een onbekend nummer niet kon vertellen dat hij mij via via kende, reageerde ik niet. Dat was mijn regel, ook voor mijn eigen veiligheid. Ik heb wel mijn *fair share* aan messen op mijn keel gehad, vooral vanuit hogerop: mensen die dachten dat ik niet zou betalen of gewoon dominantie wilden laten zien. Als ik bij een onbekende inkocht, had ik ook altijd een mes bij me. Die heb ik nooit getrokken, maar het gaf wel een zeker gevoel. Je

loopt toch met duizend euro cash in je linkerbroekzak.

‘Ik gebruikte zelf ook heel veel. Als je de allerpuurste cocaïne op je kamer hebt liggen wil je die gewoon proberen. Ik raakte ook in de knoop met trauma’s die ik met drugsgebruik probeerde te verdringen. Zo viel ik in een diep gat. Ik zorgde heel slecht voor mezelf. Het kwam echt vaak voor dat ik drie dagen wakker was.

‘Toen ik op een regenachtige dag naar de supermarkt fietste, gleed ik uit over een putdeksel. Ik brak mijn sleutelbeen en een stuk of vier ribben. De volgende ochtend kon ik letterlijk helemaal niks meer. Door ontweningsverschijnselen kreeg ik na drie dagen een epileptische aanval en ben ik op dezelfde schouder gevallen. Ik werd wakker in het ziekenhuus en mocht wekenlang alleen maar zitten. Daardoor ging ik nadenken: waar ben ik eigenlijk mee bezig? Wat op pech leek, was een *blessing in disguise*. Het was het allermooiste dat mij ooit is overkomen.

‘We zijn nu veertien maanden verder. Ik heb nooit meer iets geof verkocht, ben clean gebleven en heb zelfs geen alcohol meer gedronken. Ik geef nu mindfulnessstrainingen bij een herstelling en heb nooit meer achteromgekeken. Ik wil zo ver mogelijk wegblijven van dat wereldje.’

Hulp nodig bij verslaving? Vragen stellen kan via de drugs infolijn: online te bereiken via drugsinfo.nl en telefonisch op 0900-1995 (10ct/min)

To WBW or not to WBW

Geld en studenten, het blijft een gekke combinatie. We doen immers allemaal alsof we straatarm zijn, maar tegelijkertijd zui-
pen we voor honderden euro's per maand aan bier, havercappu's en automaatkoffie weg.

Maak je geen zorgen, ik zal geen relaas schrijven over hoe je wél een huus zou kunnen betalen als je maar minder avocado op toast koopt, maar slechts een poging doen om iets te vertellen over de (ongeschreven) regels.

Toen ik zo'n drie jaar geleden in Leiden kwam wonen leerde mijn oud-nestor alle sjaarzen (dat is dus inclusief ondergetekende) drie regels over geld. Hij zei:

Over geld wordt niet gepraat

Geld is er

Als het er niet is, bel je papa

Ik denk niet dat hij ook maar één van deze zogenaamde wijsheden meende, maar blijven plakken is het zeker.

Het concept van de app Wie Betaalt Wat ('de wbw' in de volksmond) heeft in ieder geval roet in de regels gegooid. In die app kunnen groepen een lijst bijhouden van alle gezamenlijke uitgaven en die vervolgens verrekenen. Ik raakte ermee bekend toen ik in een studentenhuus met twaalf anderen kwam te wonen.

In theorie is het heel handig. Maar in de praktijk hangt het er nog maar vanaf. De effectiviteit van de app valt of staat namelijk bij de manier van het gebruik, en de mate van het al dan niet fervente gebruik van de app verschilt nogal.

Zo zet bij ons de ene huusgenoot elk potje geconcentreerde tomatenpuree van 0,68 euro op de lijst nog voordat hij de Hoogvliet uit is, terwijl een ander zijn schulden maandenlang laat groeien om vervolgens eens in de vier maanden zijn standen te vereffenen door 400 euro aan voorgeschoten kapsalons het systeem in te metieren.

Het resultaat is dat je eigenlijk nooit weet waar je aan toe bent. Je kan nooit met zekerheid zeggen hoe het met je financiën zit, omdat niet weet of mensen überhaupt dingen gaan invoeren en zo ja, wanneer ze dat dan in godsnaam gaan doen.

Zo staat er op een van mijn lijsten op het moment van schrijven iemand 323,31 euro 'in de plus' terwijl een ander 342,62 euro schuld heeft. Ondertussen gebeurt er niets, dat wil zeggen; het is niet alsof we hierdoor de noodzaak voelen om de lijst te verrekenen.

Nee, we foeteren elkaar achter de rug om uit wegens de wanstaltige manier waarmee een ander met zijn geld omgaat terwijl we boodschappen betalen en broodjes voorschieten alsof er niks aan de hand is.

WBW of geen WBW, voor wat geld betreft blijven de zaken alsnog onzeker. Wat dat betreft klopt het vooroordeel dus toch.

Alles voor een anytimer

Er gaat een nieuwe virtuele munt rond onder studenten: de “anytimer”. *Mare* onderzocht deze nieuwe vorm van valuta die behalve tot dronkenschap ook kan leiden tot brandwonden of seks in een UB-wc. ‘Dit is goed zaken doen!’

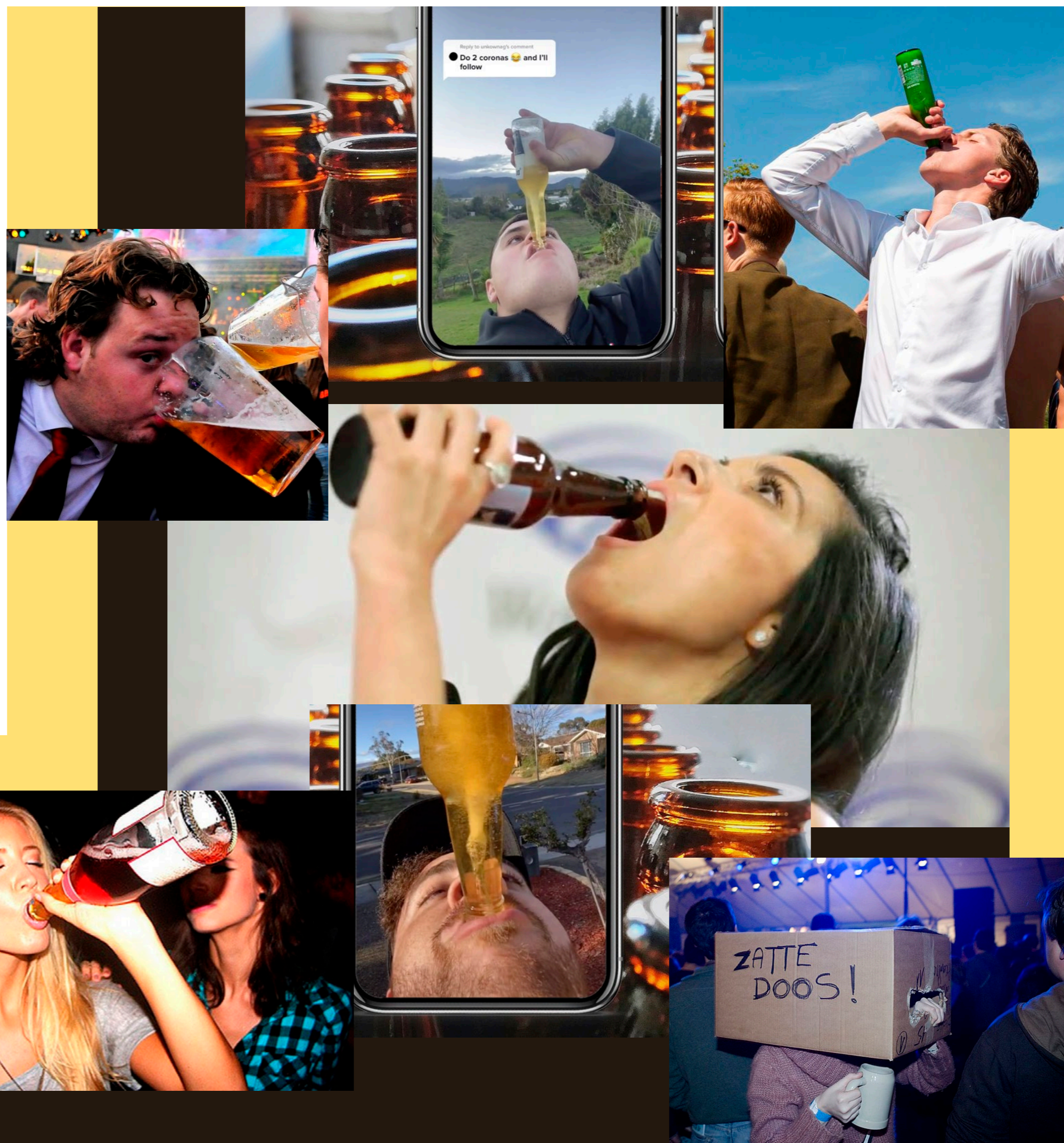
DOOR PIM BAKX

Pieter-Paul en zijn clubgenoot Erik lopen om vier uur 's nachts langs de Oude Singel als Erik een geniale ingeving krijgt: ‘Hee ouwe, als jij nu de gracht in springt, krijg je twee anytimers op mij.’ Pieter-Paul, die toch al niet goed meer uit zijn woorden komt, kijkt zijn clubgenoot aan, trekt zonder iets te zeggen al zijn kleren uit, en springt poedelnaakt het ijskoude water in.

PLONS.

De volgende ochtend kan Erik zich maar weinig herinneren van het voorval, totdat Pieter-Paul hem videobelt: ‘Je weet het al hè. Trek die anytimers maar.’ Erik loopt met veel tegenzin in zijn badjas naar de fusiekoelkast, pakt twee biertjes, schuift er twee rietjes in en drinkt beide flesjes achter elkaar in één keer leeg, terwijl Pieter-Paul aan de andere kant van de lijn toekijkt.

Zo gaat dat in de wereld van deze nieuwe studentervaluta. Anytimers zijn de hoop voor schrale studenten en mislukte cryptobeleggers: fiets vijf keer naakt heen en weer over de Breestraat, laat jezelf tot bloedens toe verminken of drink een beker gruis uit het doucheputje en voor je het weet stik je van virtueel geld. *Mare* ging langs bij verschillende studentenhuizen om grip te krijgen op het fenomeen dat in gestaag tempo de euro aan het overnemen is.

Niels de Brabander (24), student geschiedenis en politicologie en eveneens nestor (huisoudste) van Het Poepelpaleis neemt als eerste het woord in de fusie, waar de vijf huisgenoten bij elkaar zijn gekomen om het begrip *anytimers* uit de doeken te doen.

‘Het is een soort weddenschap die je aangaat met iemand anders. Je laat iemand iets doen en in ruil daarvoor heeft die persoon het recht om jou op elk willekeurig moment een biertje te laten drinken.’

Zijn huisgenoot Tijmen Troost (biologie, 20) corrigeert: ‘Te adten.’

Arie Kruijjer (tussenjaar, 22): ‘In principe mag je hem geven wanneer je wilt, rekening houdend met het feit dat je hem terug kan krijgen.’

Rechtenstudent Jasper Hoekzema (20): ‘Dat is natuurlijk het mooiste. Als je er allebei een “op” elkaar hebt, want dan kan hij altijd *backfire*.’

‘Het is een soort machtsspel’, aldus de 22-jarige Ruben (die niet met zijn achternaam in de krant wil). ‘Want je weet wat je terug kan verwachten.’

Het principe achter de anytimer lijkt dus relatief eenvoudig. Opdrachtgevers kunnen iemand anders “anytime” een biertje laten adten, en als ze de opvoering niet in levenden lijve kunnen aanschouwen, voldeet een (video)belletje.

Toch komt er veel meer bij kijken, weet communicatiestudent Niels Heeman (23) van Huize in den Vrolycke Schuyver (DVS). ‘Het is een soort handelswaar. Je probeert voor jezelf het beste uit de deal te halen.’ Het gaat dus niet alleen om het drinken, maar ook om het onderhandelen. Een dispuutsgenoot van Heeman liet recentelijk nog een oorbel schieten voor 24 anytimers. Voor die hoeveelheid had hij het zelf nooit voor gedaan, zegt hij. ‘Enerzijds wil je meer any's krijgen dan dat iets eigenlijk waard is, anderzijds probeer je minder any's weg te geven.’

Toen er een filmpje rondging in Leiden van een Augustijn die een beker kots uit de pisbakken schepte en vervolgens opdronk, waren veel studenten in shock. Niet omdat het zo intens smerig was, maar vanwege de schamele beloning: ‘Dat hij dat doet... voor maar zestien anytimers!’

Studenten hebben er alles voor over om het anytimer-saldo omhoog te krikken: ze springen de gracht in als het vijf graden vriest, hebben seks op een openbare plek of adten een liter bier in een propvolle UB-zaal. De moraal van het verhaal: alles heeft een prijs.

In appgroepen van dispuuten doet het volgende tafereel zich regelmatig voor. Als iemand oppert: ‘Hoeveel *any's* als ik Manneken Pis donkergroen verf?’ begint de rest gretig te bieden. Het bericht wordt door middel van kopiëren/plakken met namen en aantallen ondertekend, totdat het aanbod hoog genoeg is. De daad wordt uitgevoerd en de anytimers genoteerd, vaak via de eigen notitie-app.

Troost kan zich zijn slechte en goede deals nog herinneren. ‘Ik heb een keer een pan bier ge-adt voor tien any's. Achteraf dacht ik: dat smaakt wel raar. Wat bleek: mensen hadden allemaal hun as erin gedaan.’ Maar dat was niet wat hem dwarszat. ‘Toen ik naar huis ging, heeft iemand anders het nog een keer gedaan voor twintig. Kut, denk je dan, ik had beter moeten onderhandelen.’

Een deal waar hij wél trots op was: ‘Ik heb ooit een heel natte, zompige Buggle die in de gootsteen lag opgegeten voor vijf any's. Dat is goed zakendoen!’

De jongens van Het Poepelpaleis hebben een heus anytimerooster boven op de keukenkastjes geplakt, waar nauwkeurig wordt bijgehouden wie allemaal op wie een anytimer heeft. Er is een speciaal rijtje gereserveerd voor de “huisany's” voor degenen die hun huistaken niet uitvoeren, legt Kruijjer uit: ‘In mijn geval is dat de vis verschonen.’ Ruben kijkt om naar het aquarium, dat donkergroen kleurt. ‘Zoals

Wisselkoers: seks en geweld

Gevraagd naar de wildste ervaringen op het gebied van anytimers, bleek het voor veel studenten opeens lastig om herinneringen naar boven te halen. In een poging de wisselkoers toch enigszins in kaart te brengen hield Mare een anonieme enquête. Waar een respondent voor slechts één anytimer al 'de troep uit de gootsteen eet', wordt de ander pas voor twee verleid om 'boodschappen te halen terwijl iemand brak is'. Voor datzelfde aantal gaan anderen al over tot sadisme zoals 'een bierdopje tot bloedens toe in iemands hand drukken'.

De drempel voor seks is relatief laag. Een student geeft haar dispuutsgeenootje twee anytimers als het haar lukt om 'met de gitarist van de band die speelde die avond te naaien'. Er worden drie anytimers beloofd voor 'naaien in de UB-wc'.

Voor 'aankloppen bij een huisgenoot van het andere geslacht en geslachtsdeel laten zien' zijn drie anytimers te verdienen.

Pas bij grotere aantallen gebeuren de serieuzere dingen: voor veertien anytimers zet iemand 'een tattoo die ik liever niet aan mijn moeder laat zien'. Het 'drinken van voetwater' (wat dat ook moge zijn) kost twintig stuks, voor 28 is iemand bereid tot 'scheren wenkbrauw'.

Lockdown leidde tot een nieuwe hype: 'nomineren'

Tijdens de coronacrisis kwam een nieuwe drinkvariant tot bloei. Brood merkt dat "nomineren" een ding is geworden. 'Je trekt een bak terwijl je dat filmt en aan het einde van het filmpje zeg je wie je nomineert. Diegene heeft dan 24 uur om datzelfde te doen.' En wat valt er te winnen als de uitgedaagde faalt? Daar is 'ie weer: een anytimer.

In de lockdown werden er zelfs nominatieapps aangemaakt. 'Dat zijn speciale whatsappgroepen met ongeveer vijftig man waarbij je alleen maar nominatiefilmpjes heen en weer stuurt', legt Heeman uit. Hij scrollt door de groep die zijn huis heeft, samen met het huis van Brood. De chat staat vol met filmpjes van adende mensen, soms met tien tegelijkertijd. 'Anytimers of nominaties zijn ook gewoon een excuus om met elkaar een biertje te adten. Je weet beiden eigenlijk van tevoren al hoe het afloopt'

nu dus: we kunnen wel even een demonstratie geven.' Zo zijn er dus zelfs manieren om anytimers op elkaar te krijgen, zonder daarbij te onderhandelen. Bij Vliet13, waar de 22-jarige rechten- en economiestudent Max Brood met 30 andere huisgenoten woont, krijgen medebewoners een any op iemand, als die persoon doorverhuist naar hun verdieping. Heeman doet met zijn huisgenoten bij DVS iets vergelijkbaars met nieuwe huisgenoten, op de hospiteeravond zelf. 'Heel het huis krijgt in het begin één any op je. Dat lijkt veel, maar vaak wordt de helft al meteen ingezet op de avond zelf en nog een kwart de volgende ochtend. Dan houd je er uiteindelijk maar iets van vijf over.'

Hoe wetteloos de onderlinge handel ook lijkt, er zijn wel degelijk fatsoensregels, stelt Brood gerust. 'Je gaat bijvoorbeeld niet een anytimer inzetten als iemand nog moet rijden.' Er is altijd wel ruimte voor discussie, maar 'zomaar weigeren kan niet', zegt hij. 'Dan verdubbelt ie.' Er worden zelfs 'allianties gevormd' op avonden waarbij er met het huis gedronken wordt. 'Dan kijk je samen hoeveel any's je op een bepaald persoon hebt en dan kun je er bijvoorbeeld 12 of 24 in één keer uitdelen. Dat noem je dan "any halve krat" of "any krat". Dan zorg je dat een persoon de hele avond moet kratzitten.' Wie dan dapper genoeg is om te besluiten niet meer mee te drinken, kan zich uitkopen... voor extra anytimers.

Een anytimer kan dus ook een laatste strohalm zijn om jezelf uit vervelende situaties te redden. Dat geldt zeker voor een ander breed ingeburgerd drankritueel, het zo-

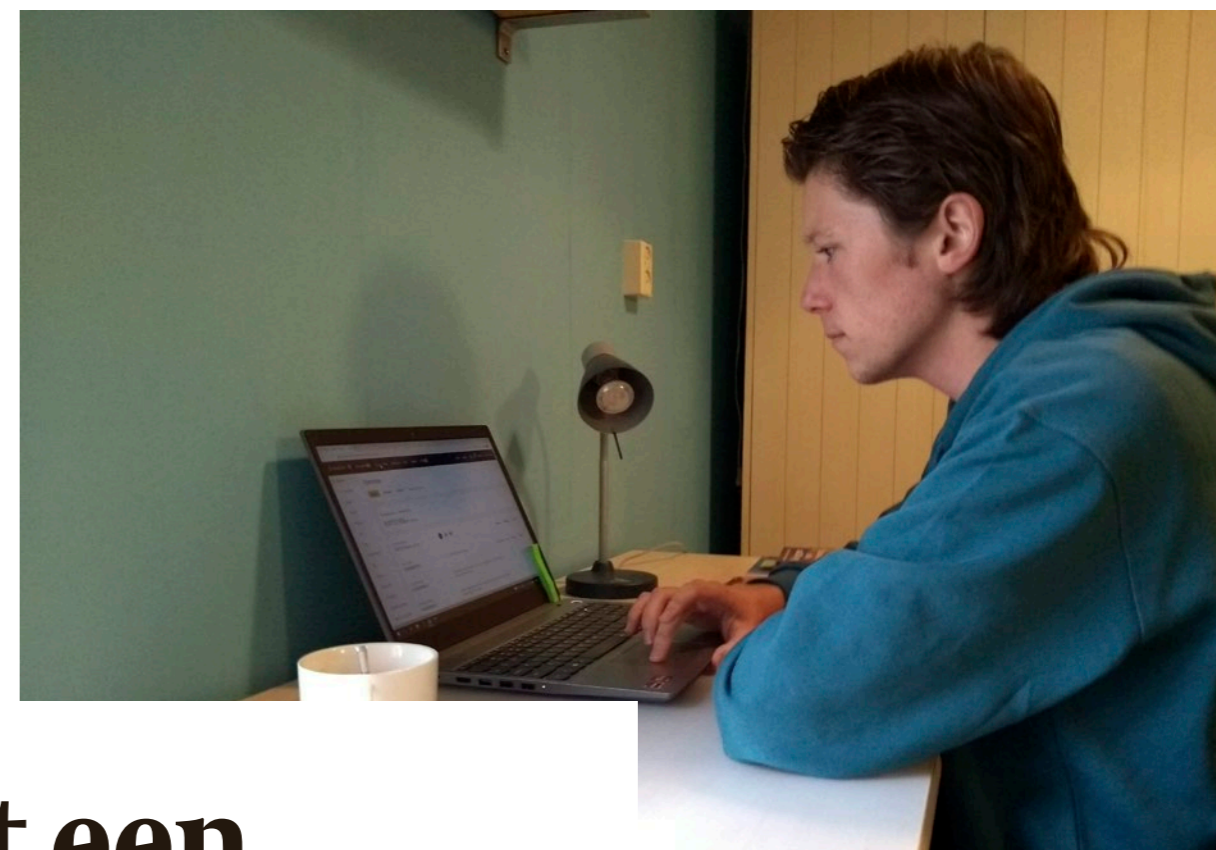
geheten 'velletje'. Heeman legt uit: 'Als je een glas kapot laat vallen, moet je op een kratje gaan staan met een velletje wcpapier tussen je billen dat wordt aangestoken. Je mag het papiertje pas wegslaan als je een biertje hebt leeggedronken.' Er zijn echter verzachtende omstandigheden: slachtoffers mogen zelf bepalen hoe ze het papier scheuren. Heeman: 'Ik scheur het liefst lange dunne repen, dan heb je meer tijd, tenzij de vlam ineens omhoogschiet.' Brood: 'In principe gaat het nooit mis. Als je het biertje echt niet op krijgt, sla je papiertje alsnog weg. Dan zeurt de rest even maar dat waait vanzelf over.'

Meestal dan, want met een hospitant liep het slecht af. 'Die was nét ingestemd en durfde het velletje natuurlijk niet weg te slaan. Maar omdat hij niet zo goed kon adten, heeft hij een aantal weken met een brandwond op zijn anus rondgelopen.'

Brood wil maar zeggen: een afkoopsom in anytimers had in zo'n geval uitkomst kunnen bieden. 'Vooral chicks doen liever niet een velletje', weet hij.

Zoals dat hoort bij nieuwe financiële markten is de wisselkoers uitermate grillig en schieten nieuwe varianten als paddenstoelen uit de grond. Kruijers persoonlijke favoriet is de "any douche": 'Als je die goed timed, is het echt heel naar. Je moet dan naar huis, douchen in je eigen douche, en weer terug.' Tot zijn grote opluchting is de "any-Terschelling" - waarbij het slachtoffer per trein en veerboot op en neer naar het Waddeneiland moet reizen - nog aan hem voorbijgegaan.

Voorlopig dan.

‘Alsof je uit een achtbaan springt’

Geschiedenisstudent David Vijverberg (19) handelt in crypto currency. 'Ik wil een klapper maken en dan het geld veiligstellen.'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN

ven niet beheersen, zoals ik dat in mijn omgeving soms zie. 'Je kan investeren in high-cap, mid-cap, low-cap en micro-cap munten. Bij high-cap is het rendement en het risico prima. Bij micro-caps is het risico erg hoog, maar daar kan je veel op verdienen. Dat lijkt op gokken, dus ik doe het zelf niet.'

'Ik doe ook niet aan *flow trading*, dus kopen en verkopen op de golven van de markt, omdat ik het te riskant vind. Door een vertraging in je transactie kan je er al naast grijpen. Het is alsof je uit de achtbaan springt tijdens de rit. Ik kijk meer naar de lange termijn. Ik bestudeer de koers, en verkoop niet meteen als het omhoog of omlaag gaat.'

'Vergeleken met de normale beurs kan je met crypto kan je in kortere tijd meer verdienen. Te mooi om waar te zijn, denken veel mensen. Nee, want het is nog een redelijk onbekend fenomeen, dus er liggen veel kansen. Het is ook veel *volatieler* dan de gewone markt. Een daling, of stijging, van tien procent op een dag komt regelmatig voor.'

'Ik ben in februari begonnen met duizend euro. Het zit er momenteel iets onder, maar het is ook meer dan vijftienhonderd geweest, dus anderhalf keer mijn investering. Ik was - en ben - best *money minded* en liet me overhalen door de vermeende winst. Maar ik laat het mijn le-

ven niet beheersen, zoals ik dat in mijn omgeving soms zie. 'Je kan investeren in high-cap, mid-cap, low-cap en micro-cap munten. Bij high-cap is het rendement en het risico prima. Bij micro-caps is het risico erg hoog, maar daar kan je veel op verdienen. Dat lijkt op gokken, dus ik doe het zelf niet.'

'Voor ik investeer kijk ik naar het bedrijf achter de munt en naar het onderpand, zoals vastgoed of technologie. Munten die dat niet hebben, kun je gewoon lucht noemen. Ze doen het soms heel goed, maar mislukken ook vaak. Daarnaast wil ik ook geld steken in een koosjere maatschappij. Ik kan wel een beetje *flow traden*, maar wat doe je dan voor de wereld?'

'Financieel ben ik verantwoordelijk. Ik verdien prima met mijn bijbaan. In de zomer werk ik in een hotel in Italië. Daar leer ik ook Italiaans - om het eens over menselijk kapitaal te hebben. Veel mensen zijn slecht in uitgaven drukken, maar ik vind dat niet zo moeilijk. Ik ga niet vaak uit eten, koop geen dure merkkleding. Waarom zou ik een jas van driehonderd euro kopen, als je dezelfde jas voor dertig euro bij de H&M kan krijgen?'

'Volgens prognoses staat mijn portefeuille in juni op vijfduizend, dus dan wil ik wel cashen, en me op andere projecten richten. Vastgoed is heel gaaf, en mensen zeggen dat je niet veel geld nodig hebt om daarmee te beginnen. Het is stabiel en minder rendement. Dus ik wil eerst een klapper maken, en dan het geld veilig stellen. 'En later? Voor mezelf hoeft het niet zo, maar ik wil graag voor mijn ouders een vakantiehuis kopen, en voor mijn opa en oma een aangepaste woning op de eerste verdieping. 'Kijk, als je een Ferrari koopt, dan denk je eerst: "Whoa, wat vet!" Maar na een paar weken ben je eraan gewend, ook al is het nog steeds een bloedmooie auto. Dat is voor familiebanden anders, die vind ik het belangrijkste. Mooie uitspraak van mijn overgrootvader: "Heb jij het geld, of heeft het geld jou?"'

— KNIP DEZE BON UIT

— GA NAAR EEN WINKEL

— OVERTUIG EEN MEDEWERKER

DAT DEZE BON EEN WETTIG BETAALMIDDEL IS

— LEVER DEZE BON IN

KIES EEN PRODUCT

Voordeel voor jou

Speciaal voor de Universiteit Leiden

Wij zijn de zorgverzekeraar voor de Universiteit Leiden!

De Universiteit Leiden en Zorg en Zekerheid hebben afspraken met elkaar gemaakt over de zorgverzekering voor 2022.

- Wij bieden een ruim aanbod verzekeringen en voordelen:
- Korting op de basisverzekering en aanvullende verzekering
 - Extra korting bij vrijwillig eigen risico
 - Uniek: deel je tandartsvergoeding met je partner
 - Betaal en declareer via onze app

Bekijk ons ruime aanbod verzekeringen en alle voordelen op zorgzekerheid.nl/universiteitleiden

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Hoofdredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman
a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid, m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Susan Wichgers, s.wichgers@mare.leidenuniv.nl
Pim Bakx (stagiair), pimfbakx@gmail.com

Medewerkers: Vera Arntzen | Remco Breuker | Omar Ghaly | Maia de Quay | Olaf Leeuwis

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Art direction en vormgeving: Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet B.V., Postbus 20 2040 AA Zandvoort, Telefoon 023 – 571 47 45
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/advertentie/weekblad>

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Zoë van Litsenburg | Roel van Niekerk | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijin Smits

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord**, 10 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs:** *Drie leerlingen. *Nederlands, brugklas. *Nederlands, 2 vmbo-tl. *Economie, mbo niveau 2. Biologie, mens en maatschappij, wiskunde, 2 vmbo. *Taal, rekenen, mbo 1, entreeopleiding. *Engels, organisatiehuiswerk, leren van toetsen, brugklas mavo. *Wiskunde, brugklas vmbo. *Wiskunde, 6 vwo. *Natuurkunde, 3 havo. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel

Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl

Jong gezin met twee kinderen (3 en 0 jaar) uit Oegstgeest zoekt per **maart 2022** lieve, flexibele en betrouwbare **oppas** met aanpakkersmentaliteit. Ook aandacht voor licht huishoudelijke taken. Werkzaamheden op **maandag- en donderdagmiddag** en daarnaast in overleg op oproep. Studie pedagogiek is een pré. Inlichtingen: 06-15269470. Wie weet tot ziens!

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijftientig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

LAMME LEIDSE MEMES

LVVS Augustinus lanceert PaapCoin: 'er moet niet onderschat worden hoe wanhopig we worden van onze begroting'

DE DAS

GELDMAKER | DOMINIQUE VAN DER ZWAAN

‘Het is een stelsel waarbij we worden genaaid’

Psychologiestudent Dominique van der Zwaan (24) voerde actie tegen het leenstelsel, dat nu gaat verdwijnen.

DOOR MARK REID
FOTO ROBBERT VAN CLEEF

Weg met het stelsel, leve de basisbeurs

Het leenstelsel verdwijnt in studiejaar 2023/2024 en wordt vervangen door een basisbeurs voor alle studenten. Ook komt er een inkomensafhankelijke aanvullende beurs. Dat staat in het regeerakkoord dat gisteren door het CDA, VVD, D66 en de ChristenUnie is gepresenteerd. De coalitie laat 'de ov-kaart, de huidige leenvoorwaarden en de investeringen vanuit het studievoorschot ongemoeid'. De partijen willen studenten die onder het leenstelsel vallen enigszins compenseren. 'Studenten voor wie geen basisbeurs beschikbaar is geweest krijgen de keuze tussen korting op hun studieschuld of een studievoucher. Hiervoor wordt een miljard euro extra uitgetrokken, bovenop het huidige budget voor studievouchers.' Volgens studentenvakbond LSVb is de compensatie 'slechts zo'n 3000 euro per student', tweet de organisatie. 'En dat tegenover de tienduizenden euro's schuld die veel studenten hebben. Een druppel op een gloeiende plaat.'

In het academisch jaar 2024-25 willen ze het eruit gooien. Dat betekent dat je nog twee jaar studenten hebt die schulden gaan krijgen. Ik vind het te laat.

'Om mezelf te beschermen kijk ik niet vaak naar de hoogte van mijn lening. De laatste keer was het 22 duizend euro. Op de site van DUO kun je een berekening laten maken hoe lang je nog moet afbetalen. Voor mij betekent dat: bijna tot aan mijn pensioen.

'Toen ik in Leiden kwam voor mijn master Child and Adolescent Psychology zag ik op social media een petitie tegen het leenstelsel. Je kon ook aanvinken of je meer bij #nietmijnschuld betrokken wilde raken. Zo is het gaan rollen. Ik zit nu in het actiecomité, vertegenwoordig Leiden bij de landelijke actieraad en ben woordvoerder, dus ik denk dat je wel kan zeggen dat ik er behoorlijk actief mee bezig ben. 'Het leenstelsel is bedacht om meer geld vrij te maken voor onderwijs, maar een groot deel van het geld dat het opleverde is niet geïnvesteerd in universiteiten en hogescholen. Er is ook gezegd dat de schuld niet geregistreerd zou worden of zou meetellen voor een hypotheek. Dat blijkt bullshit te zijn. 'Het is een stelsel waarbij studenten worden genaaid.

'Ik probeer er nu niet te veel aan te denken. Je wil het jezelf een beetje besparen, maar toch denk je eraan. Over anderhalf jaar ben ik afgestudeerd en waarschijnlijk kan ik dan geen huis krijgen. Hoe zit dat dan als ik een gezin wil? De gemiddelde student heeft €42.000 schuld en niet iedereen krijgt later een topsalaris. Hoe ga je dat dan afbetalen? 'Ik heb in mijn omgeving veel gezien dat mensen een studie kiezen om er een baan aan over te houden in plaats van dat ze iets kiezen waar hun passie ligt. Daarom is het aantal burn-outs en psychische problemen enorm toegenomen. Mijn raad aan toekomstige studenten zou daarom zijn: kies iets waarvan je weet dat je het gaat kunnen volhouden, anders ga je een heel zware tijd tegemoet.'

Voor de meeste studenten is het een monster: de scriptie. Studenten die vastlopen zoeken steeds vaker hulp bij externe bedrijfjes en betalen daarvoor soms 85 euro per uur. 'Het geeft zoveel mentale rust. Dat is het sowieso waard.'

DOOR SUSAN WICHGERS
FOTO TACO VAN DER EB

Masterstudent Heleen (28, psychologie) zou haar scriptie in de zomer van 2019 inleveren. Maar ze kreeg haar data te laat, kwam in de knel, en begon in september haar stage, waar ze vervolgens bleef werken. Die scriptie had ze 'even op de lange baan geschoven'.

Maar voor ze het wist was het anderhalf jaar later.

'Ik vond het heel moeilijk om naast mijn werk de energie en aandacht voor mijn scriptie te vinden', vertelt Heleen, die niet met haar achternaam in de krant wil vanwege haar werk.

'Ik stelde het alsmaar uit, ook uit perfectionisme en faalangst. Want als je niet start, kun je het ook niet verkeerd doen. Ik was heel goed in mezelf steeds voorhouden: ik begin om 9 uur. En dan: eerst even dit doen, ik begin wel om 10 uur. Ik hang nog even de was op, oh, nu is het bijna middag, dan ga ik eerst lunchen, enzovoorts. Tegelijkertijd voelde ik me daar heel slecht over. Omdat ik niet goed aan de gang was, kon ik niet genieten van dagen die ik wel vrij had.'

Na wat googlen kwam ze bij Scriptielokaal.nl terecht. Dat zijn online bijeenkomsten waar studenten voor een paar euro per keer in kunnen om samen met andere scriptieschrijvers anderhalf uur aan de slag te gaan. Sinds februari schuift Heleen een paar keer per week aan. 'Dan ga ik ook echt achter mijn laptop zitten en kan ik niet uitstellen, want ze verwachten me. Ik spreek voor mezelf af hoeveel keer ik meedoe in de week, en daarna is het ook echt goed. Dan kan ik het loslaten.'

Het Scriptielokaal wordt georganiseerd en begeleid door zelfbenoemd 'cheerleader voor scriptiestudenten' Andrina Sol. In eerste instantie organiseerde ze scriptiereizen in de Balkan, maar vanwege corona kwam dat op een laag pitje te staan. Met het Scriptielokaal wil ze laagdrempelige hulp bieden.

Ze ziet drie soorten afstudeerders langskomen, zegt ze. 'Mensen die het lastig vinden om zichzelf aan het werk te zetten maar die nog niet vastgelopen zijn, mensen die al heel lang bezig zijn en niet verder komen, en studenten die al een baan hebben, maar nog wel die scriptie af moeten maken.'

S.O.S. S.C.R.I.P.T.I.E.

Zelf hoorde ze bij de laatste categorie. 'Uiteindelijk lukte het me, maar het was fijn geweest als ik er niet drie jaar over had moeten doen. Veel studenten besluiten om een dag aan hun scriptie te werken, klappen hun laptop open, en vervolgens gebeurt er niks. Ze weten niet wat ze moeten doen. Ik help ze om de stappen zo klein mogelijk te maken.'

Sol komt zelf uit het onderwijs: ze werkte als docent op het hbo. 'Daar zag ik dat veel studenten wegduiken. Ik zag mensen die probleemloos door hun studie waren gerold opeens vastlopen, om daarna nooit meer iets van ze te horen.'

De net afgestudeerde Janna (24, wil niet herkenbaar in de krant) zocht hulp bij een ander bedrijf, Studiemeesters. In plaats van uitstelgedrag had ze last van perfectionisme. 'Ik legde de lat heel hoog voor mezelf. Ik bleef veel te lang in dingen hangen, ging veel te veel uitzoeken en dat dan ook nog perfectioneren.'

Uiteindelijk voltooide ze haar scriptie tijdens de 'studiedagen' op locatie. 'Dan zit je van negen tot vijf in een zaal en er is altijd iemand aanwezig die met je meedenkt als je vastloopt. Dat was voor mij handig, want ik had zeker in het begin veel momenten waarop ik dacht: het lukt niet, ik kan het niet, ik stop ermee. Zij stimuleren je dan weer, door te benadrukken dat alle kleine stapjes vooruitgang zijn.'

Studiemeesters is zo'n tien jaar geleden opgericht door Kíngé Siljee, die ook een aantal boeken op haar naam heeft staan over onder meer studie-ontwijkend gedrag en scripties. 'Als één van de weinigen hebben we locaties waar studenten kunnen langskomen. Als ze zich bij ons aanmelden krijgen ze een gratis intakegesprek, waarin wordt gekeken wat iemand nodig heeft. Vervolgens kan iemand bijvoorbeeld studiedagen volgen, of we koppelen studenten aan een specialist binnen hun vakgebied.'

Siljee ziet heel veel studenten met faalangst. 'Net sprak ik nog met een student die elke keer een paniekaanval krijgt als ze het document opent. Maar we zien ook studenten met ADHD, autisme of niet-aangeboren hersenletsel. Anderen willen cum laude of summa cum laude slagen, en hebben het idee dat hun manier van studeren niet de juiste is. De meesten hebben daarnaast ouders die niet hebben gestudeerd en aan wie ze geen hulp kunnen vragen.' Ook in het hoofd van Lize Schreuder (25, afgestudeerd antropoloog) was er 'alleen maar paniek' toen ze haar scriptie moest schrijven in coronatijd. 'De deadline kwam eraan, ik had nog anderhalve maand. Iedereen was al op weg en ik bleef maar vastlopen op mijn onderzoeksvraag. Ik zocht contact met mijn begeleider, maar die kon me niet aan het handje nemen. Ik had echt iemand nodig die me meenam en tegen me zei: nu ga je dit en dit doen.'

Door een tip van een jaargenoot kwam ze terecht in het Scriptielokaal van Sol. Zo lukte het om haar bachelor- én masterscriptie in te leveren. 'Andrina hielp me om de scriptie in perspectief te zetten: ik hoef maar één ding tegelijk te doen. En als je eenmaal bezig bent, dan ga je. Er moest alleen even iets op papier.' >

Wat mag het kosten?

Het Scriptielokaal kost 97 euro per vier weken, dan krijg je onbeperkt toegang, of 6 euro per keer. Bij Studiemeesters is een kennismakingsgesprek kosteloos. Daarna kost individuele scriptiebegeleiding 85 euro per uur. Bij Scriptium betaal je rond de 50 euro per uur, afhankelijk van hoeveel uur je afneemt. Miltenburg gokt dat je voor complete begeleiding van A tot Z zo'n dertig uur nodig hebt, dus dat komt neer op 1500 euro.

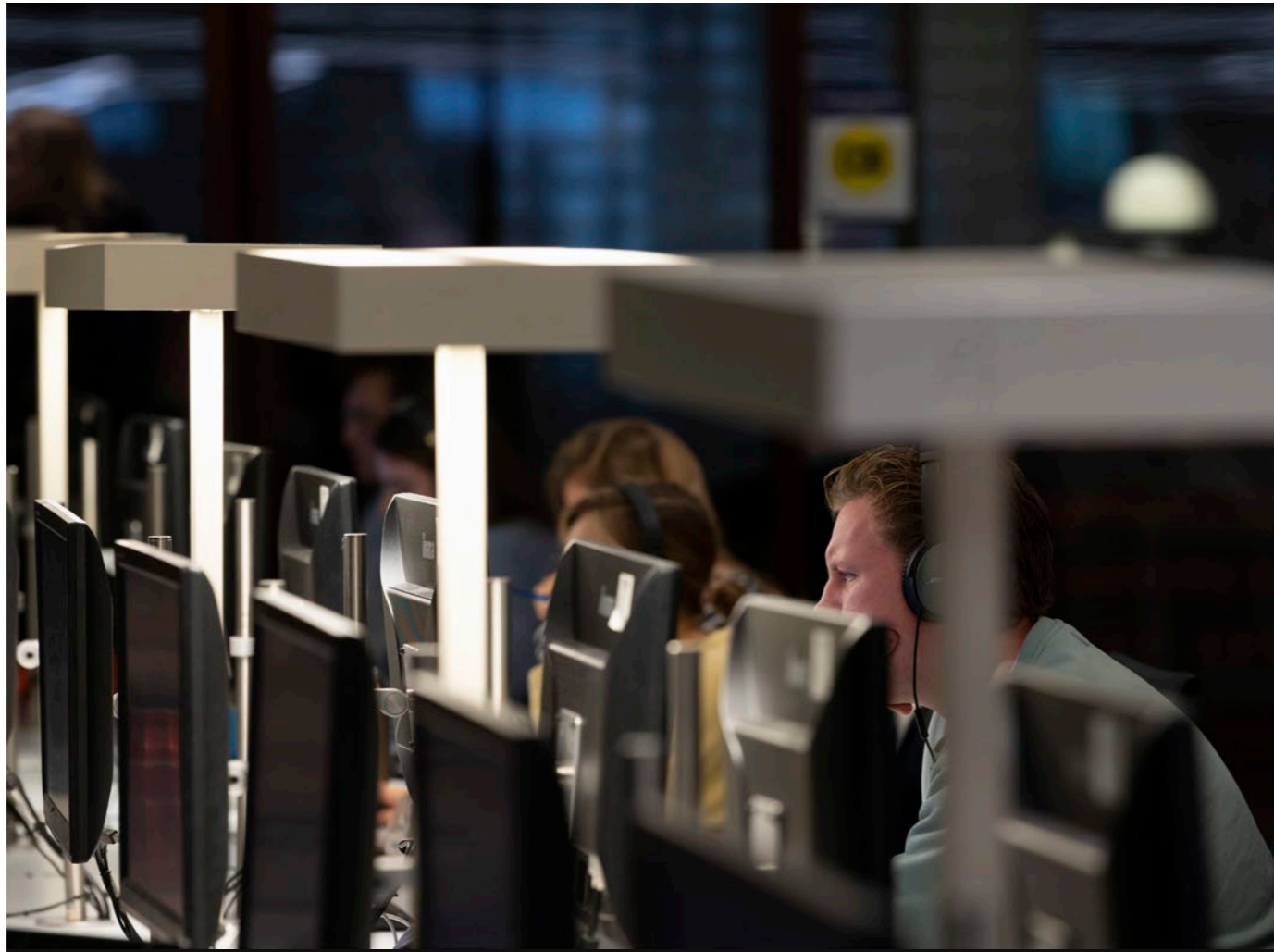
Schreuder was uiteindelijk 195 euro kwijt aan Scriptielokaal.nl, maar ze vermoedt dat het haar extra collegegeld heeft bespaard. Heleen betaalde tot nu toe 450 euro. 'Het scheelt dat ik ernaast al werk, maar het is het sowieso waard voor mij. Het geeft me zoveel mentale rust. Als het goed is, ga ik het in januari inleveren.' Janna betaalde 1100 euro in totaal aan Studiemeesters. 'Het was het zeker weten waard, het heeft me heel veel stress gescheeld. Uiteindelijk is het een mooi leerproces geweest.'

Zit je zelf muurvast? Wij vroegen de experts om hun beste tip.

Andrina Sol: 'Teken alles uit met post-its. Wat moet er in welk hoofdstuk, wat moet er in welke paragraaf? Ga na wat je wil zeggen en maak daar concrete taken van. Moet je bijvoorbeeld je opdrachtgever beschrijven, bedenk dan eerst wat je daarvoor moet doen: een organigram zoeken, de doelgroep opvragen, enzovoorts. En vier elk klein succesje.'

Kinge Siljee: 'Probeer eens drie à vier scripties te lezen van mensen die bij jouw begeleider zijn geslaagd, het liefst inclusief cijfer: dan je wat je wel en niet moet doen. Vergeet niet dat begeleiders willen zien dat jij een volwaardig aankomend jurist of historicus bent. De docent is meer geïnteresseerd in de vraag of jij in staat bent om een onderzoek te doen, dan in het onderwerp.'

Oscar Miltenburg: 'Zorg voor een goede hoofdvraag, daar hang je de rest van je scriptie aan. Als je de structuur op papier hebt, de titels van de hoofdstukken, dan is het een kwestie van invullen. Dat is het makkelijkste dan heel veel studenten denken. Het blijft natuurlijk een opgave, maar de aanhouder wint.'

Steeds meer mensen kloppen aan voor extra begeleiding, ziet Siljee. Studenten zijn gestreter, angstiger, en eisen worden hoger. 'Ze moeten alles snel afmaken, en voor de zekerheid zoeken studenten dan externe hulp. Daarbij vereenzelvigen mensen zich steeds meer met hun prestaties. Als ze een paar keer een vak niet halen, zakt hun zelfvertrouwen helemaal in. Voor hun gevoel zijn ze hun output: het toppunt van neoliberalisme.'

'De onderliggende factor is de prestatiesamenleving', zegt ook Oscar Miltenburg, medewerker van Scriptium, dat begon als correctiebedrijf, maar inmiddels ook scriptiebegeleiding aanbiedt. 'Eisen op het gebied van prestaties worden steeds hoger gelegd, iedereen moet mee in die ratrace.'

Daarbij willen mensen tegenwoordig snel geholpen worden, aldus Miltenburg: 'Het liefst willen ze meteen reactie, ook in het weekend. Begeleiders van instellingen hebben natuurlijk niet altijd de mogelijkheid om snel te antwoorden, dus dan duurt het een tijdje, en dan neemt de stress toe. Dat speelt allemaal een rol.'

'Extra begeleiding is voor instellingen heel lastig om te ondervangen', denkt Sol. 'Dat wij totaal losstaan van de universiteit maakt het laagdrempelig.' Siljee zou wel het liefst zien dat instellingen zelf meer aandacht besteden aan individuele studenten. 'Het probleem moet daar worden opgelost. Ik kom zelf uit het onderwijs, eigenlijk ben ik geen ondernemer. Er is veel kritiek op bedrijven die bijvoorbeeld op openbare scho-

len cito-trainingen geven aan leerlingen. Bij ons melden zich soms opeens heel veel studenten van hetzelfde vak met een slechte docent. Dan gaan we altijd in gesprek met die instellingen. Ik waak ervoor dat we schaduwonderwijs worden.'

Miltenburg vermoedt juist dat instellingen extern bedrijven zullen gaan inhuren voor scriptiebegeleiding. 'We krijgen nu soms al een opdracht van hogescholen of universiteiten. Op middelbare scholen werd er ook lang met een schuin oog naar bijles gekeken, en nu zie je daar ook private bedrijven. Het zou mij niet verbazen als dat op het hoger onderwijs straks ook het geval is.'

Over externe scriptiebegeleiding bestaan een hoop vooroordelen, bijvoorbeeld dat je uitgerekend die meesterproef alleen zou moeten voltooien. 'Daar zat ik wel mee', bekent Janna. 'Mijn hele bachelor en master gingen goed, waarom gaat dit nou niet?' Ook Heleen ervaarde dat. 'Alles ging altijd heel soepel, dus voelde het als falen dat dit niet lukte.'

'Er rust zeker een taboe op', beaamt Miltenburg. 'Maar dat is wel al stukken minder dan een paar jaar geleden.' Sol vindt het nergens voor nodig dat mensen een drempeel voelen om extra hulp in te roepen.

'Sporten kan je ook in je eentje thuis doen, maar het is makkelijker als je het in een groep doet en gemotiveerd wordt door een coach. Ook in een baan is coaching steeds gebruikelijker. Als je aan het afstuderen bent, dan moet je het opeens helemaal alleen kunnen. Wat mij betreft geldt: je moet het wel zelf doen, maar niet alleen.'

'Finfluencer' en student Emma Mouthaan (26) geeft op haar Insta @skere_student tips over financiën. 'Eerst wilde ik het maximale uit mijn geld halen, nu let ik meer op geluksrendement'

DOOR SUSAN WICHGERS
FOTO ANGELIEK DE JONGE

'Mijn studieschuld was een wake-up call'

'Vanaf mijn bachelor heb ik maximaal geleend, want ik had geen tijd om ernaast te werken. Maar maximaal lenen betekent ook maximale schuld, en daar dacht ik niet over na. Ik was niet met geld bezig.'

'Totdat ik rs1 kreeg en ik me moest uitschrijven bij mijn studie. Toen ik inlogde om mijn lening stop te zetten, zag ik dat er 60.000 euro stond. Dat was een wake-up call voor mij om met mijn financiën aan de slag te gaan.'

'Met mijn Instagram richt ik me op studenten. Ik wil zorgen voor meer bewustwording. Het klinkt heel stom, maar studenten beseffen vaak niet wat ze ermee moeten. Ik informeer ze over alles: budgetteren, bijhouden wat er maandelijks inkomt en uitgaat, en beleggen. Veel mensen denken dat dat iets is voor rijke oude mensen. Superzonde, want je kunt al beginnen met tien euro per maand. Dan maak je een begin en doe je ervaring op. Zodra je gaat werken of een beter betaalde bijbaan krijgt, kun je meer gaan inleggen. Als je dat doet met honderd euro per maand, kun je op de lange termijn een mooi bedrag opbouwen. 'Zelf beleg ik 300 euro per maand. In eerste instantie wil ik een potje opbouwen met de hoogte van mijn studieschuld. Sparen doe ik niet, maar ik heb wel een spaarrekening van 2000 euro voor noodgevallen.'

'Daarna wil ik misschien financieel onafhankelijk worden. Niet FIRE (Financial Independent Retire Early: mensen die zo jong mogelijk willen stoppen met werken, red.) maar HOT: Happy, Opportunity-rich en Time-rich, een nieuwe beweging die daaruit is voortgekomen. Dat zijn wat minder de hele harde finance mensen en realiseren zich dat je niet alles op pauze moet zetten voor de future you. In het begin was ik veel bezig met het maximale uit mijn geld halen, het monetair rendement, maar nu let ik wat meer op het geluksrendement.'

'Als ik een tip mag geven, zou ik zeggen: begin met beheerd beleggen. Sparen is beter dan niks, maar beleggen is vaak de beste optie. Het voordeel is dat je voor beheerd beleggen bijna geen kennis nodig hebt. Je betaalt er wel voor, maar dat is beter dan dat je het helemaal niet doet.'

'Mijn beste bespaartip is om je te focussen op je vaste en niet op je variabele lasten. Het is weliswaar moeilijk, maar het voordeel is dat je het maar één keer hoeft te doen. Daarna heb je er maandelijks profijt van. Als je wil besparen op boodschappen, moet je daar elke keer rekening mee houden. Kijk kritisch naar je telefoonabonnement, of probeer je Netflix-account te delen. En stap over van zorgverzekering. Nu kan dat nog en doe het voor, want het is een makkelijke manier om veel geld te besparen.'

Deadlinestress

DOOR MATHIJS VAN DER LOO
BEELD SILAS.NL

Als een zwaar belerend vingertje stak de schoorsteen van de E.ON-centrale de lucht in. Jochem had zijn gehandschoende handen in zijn jaszakken gestoken, maar toch, terwijl hij stond te wachten, haalde hij even een hand uit de jaszak van zijn leren jack en stak hij een lok haar achter zijn oor die hem irriteerde. Ondanks dat hij zijn sjaal voor zijn mond geknoopt had cirkelden er wat wolkjes adem uit om vervolgens op te lossen in de lucht.

Achter zich hoorde hij een paar voetstappen door het zompige gras. Het was vooral de diepe zucht die zijn klant aankondigde. Eventjes draaide hij zijn hoofd om er zeker van te zijn dat het niemand anders was. De jongen die achter hem stond had een donkerblauwe trenchcoat aan en boven de kraag bespeurde hij een knellende coltrui die langs de nek van de klant bijna leek te verdwijnen in een studentenmat. Jochem moest zich inhouden om niet te zuchten. Als je in de supermarkt een student kon kopen dan was de kans vrij groot dat dit het type was dat je in honderdvoud in de schappen aantrof.

'Heb je het spul?' vroeg de jongen die een paar stappen naar voren had gedaan.

Jochem sloot even zijn ogen. *Altijd hetzelfde. Hoe heette deze jongen ook alweer? Freek?* Hij opende weer zijn ogen: 'Kom erbij zitten.' Zonder nog steeds een idee te hebben hoe zijn klant ook alweer heette.

De jongen stond nu recht tegenover hem en met de handen in de zakken keek hij hem recht aan. 'Ik heb een deadline. Ik heb niet de hele avond de tijd.'

Nu ontsnapte er wel een zucht uit zijn mond. 'Kom toch zitten. Heb je enig idee hoe verdacht de huidige setting overkomt voor die keurige burgers aan de overkant van de singel?'

'Ik kies er niet voor om te dealen in het Huigpark.'

De piepende fiets die voorbij kwam deed de dealer kort verstijven. 'Zeg het vooral harder, dan weet ik al helemaal dat de politie hier zo staat.' Jochem pijnigde zijn hersenen om zich de naam van deze klant te herinneren. *Jeroen? Nee, Sander.* 'Kom nou zitten, Sander.'

Na een moment van twijfel besloot de student om plaats te nemen. Op een meter afstand van hem ging hij zitten op het hout. Jochem keek naar de huizen aan de andere kant van de Maresingel. Her en der was het licht van de kerstbomen nog aan en boven een paar voordeuren fonkelde nog een kerstster. *Hier zouden de drie koningen het nog lastig krijgen om de juiste stal te vinden.*

'Maar heb je het spul? Ik heb haast', zei Sander met trillende stem.

'Ja, heb jij dit vaker gedaan?'

'Ja, maar niet bij jou.'

Sander toverde een tien eurobiljet uit de mouw van zijn trenchcoat die hij in zijn handpalm verborgen hield.

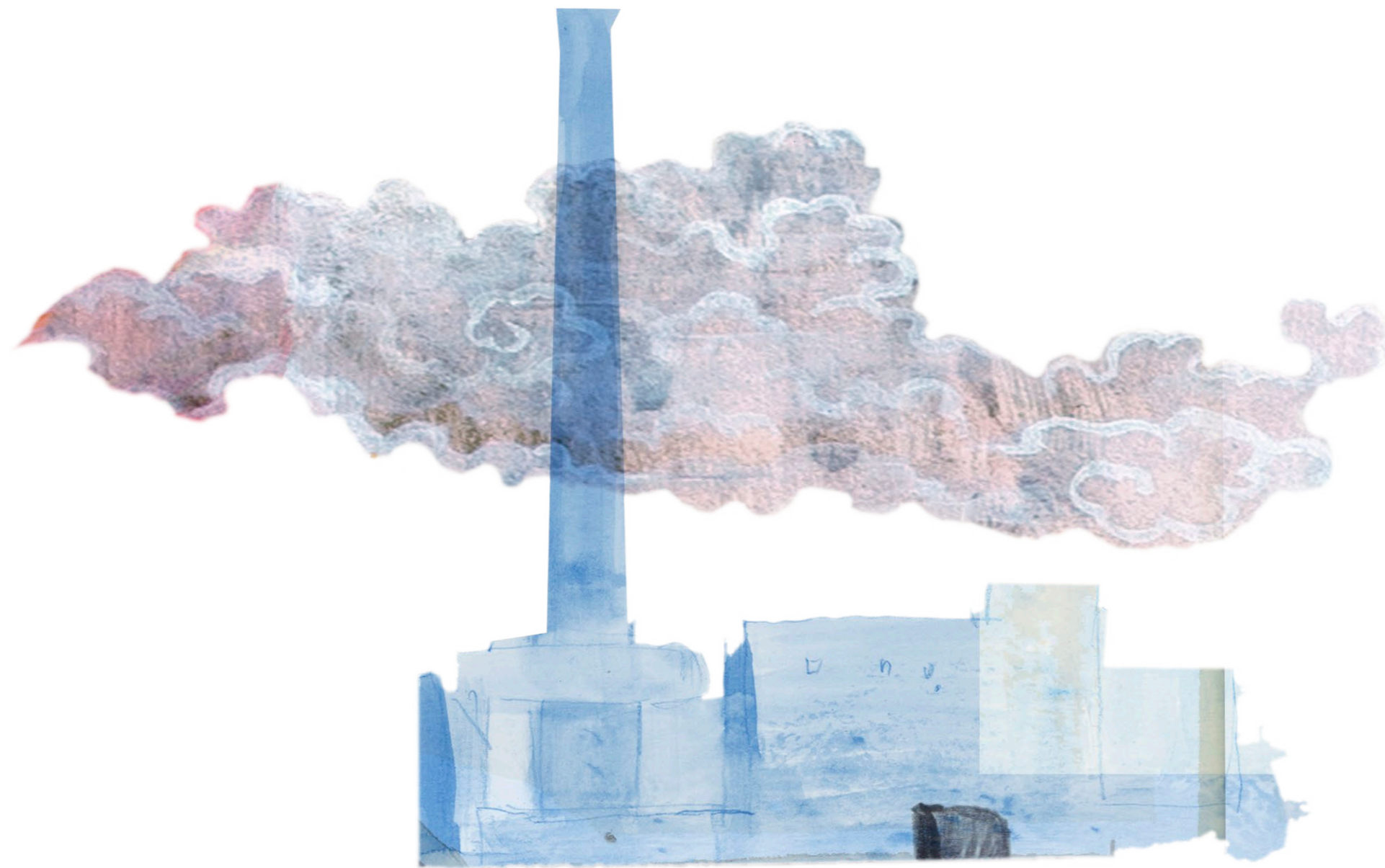
'Is het je niet verteld dat ik geen cash accepteer?'

'Stuur even een Tikkie, of wil je het liever in Bitcoin hebben? Want dat kan ik ook.' *Hij heeft bitcoin, zou zijn vader die betaald hebben?* Eventjes rolde hij met zijn ogen.

'Nee, met ECTS.' >

‘Stuur even een Tikkie, of wil je liever Bitcoin hebben?’ ‘Nee, ECTS’

‘Sorry?’ Sander draaide zich naar Jochem toe waardoor deze eindelijk in de grijsblauwe ogen van zijn klant kon kijken.

‘ECTS, studiepunten.’

‘Zie ik er uit als een sjaars? Natuurlijk weet ik wat ECTS zijn, maar dat kan ik toch niet zomaar vanaf mijn uSis naar jou overmaken. Hoe dan?’

‘Misschien doen we het in de toekomst zo, want dat is inderdaad makkelijker. Helaas mis ik nog een stukje *know-how*’, zei Jochem met een overdreven Brits accent.

‘ECTS staat theoretisch voor 28 uur studie. In de echte wereld doen we dat twee keer zo snel. Daarom verwacht ik veertien uur werk van jou.’ Sander keek hem met opgetrokken wenkbrauwen aan. ‘Om wat te doen? Wil je dat ik je sokken ga wassen?’

‘Doe niet zo dramatisch, dat doet mijn moeder. Het zijn *studiepunten*. Ik wil aan je vragen dat je voor mijn studie aan de slag gaat. Ik verwacht dat jij voor mij een essay in elkaar flanst dat aanstaande maandag af is. Jij krijgt genoeg Ritalin om goed geconcentreerd aan de slag te kunnen en ik mijn essay. Zo winnen we allebei.’

Naast hem op het bankje kruiste Sander zijn benen en kwam wat dichterbij zitten.

‘Wat studeer je?’

‘Politicologie, ik had begrepen dat het geen al te moeilijke studie is.’

Sander zuchtte. ‘Ik rol er aardig doorheen, maar ik hoor genoeg gezeik in de Tent.’

Jochem rolde met zijn ogen; de hautaine manier van doen was al een duidelijk teken, maar hiermee was het duidelijk: hij had met eentje van hét corps te maken.

Naast hem klonk weer een zucht. ‘Je wil echt geen geld?’

‘Nee, dit is hoe ik het doe. Je kan vast wel ergens anders wat Ritalin krijgen, maar dat gaat je vanavond niet meer lukken.’

Sander ritste zijn jas verder dicht. ‘Het is dat we dezelfde studie doen en dat ik haast heb, anders zou ik verder zoeken. Voor deze keer zal ik een avondje voor je aan de slag gaan.’

Jochem pakte zijn telefoon en kopieerde uit zijn online notitieblok de opdrachtomschrijving. Met een paar tikken had hij het opgestuurd. Hij haalde opnieuw de strip uit zijn zak en drukte er drie pillen uit.

‘Dit is voor jou. De opdracht voor mijn essay vind je in je berichten. Doe een beetje je best, want de Ritalin komt goed van pas tijdens het studeren. Ik spreek uit ervaring.’

De jongen in de leren jas legde de pillen op zijn handpalm. De dealer en zijn klant schudden elkaar de hand.

Naarmate de tijd vorderde werd de lucht kouder en kwamen de feestdagen en hun bijbehorende verplichtingen als een donkere wolk dichterbij.

De e-mail van Sander die gisteren binnenkwam maakte de gedachte aan de vreselijke gesprekken met zijn *perfecte* zus nog een beetje dragelijk. Met een sigaret liep Jochem het balkon op. *Misschien heeft mijn zus wel haar eerste onvoldoende gehaald dit jaar*, dacht hij terwijl hij de nico-

tine weer voelde. Het kratje bier dat daar stond was leeg. Jochem had nu geen puf om naar de supermarkt te gaan en een nieuw kratje te halen, misschien kon hij zijn huisgenoot ritselen.

Nadat hij de peuk had uitgetrapt en naar binnen was gegaan trok hij de deur snel weer achter zich dicht. Het was te koud om buiten te blijven. Met een kop koffie in de hand liep hij de gang op. Zijn voeten bleven stilstaan voor de deur van zijn huisgenoot Paulien. Met zijn knokkels roffelde hij op haar deur. ‘Ik kom zo,’ hoorde hij aan de andere kant.

Jochem zocht de steun van de muur op en leunde er tegenaan. Hij had de tijd. Na een paar minuten deed Paulien de deur open. Haar lange blonde krullende haar oogde nog wilder dan normaal en met haar drukke houding zag eruit alsof ze een goudvis op haar voorhoofd had.

‘Lange dag gehad?’ vroeg hij quasinonchalant.

‘Nee, ik hoorde net een heel raar verhaal over iemand van jouw opleiding. Maar zeg het eens, Jo.’

‘Ik heb vanavond een paar vrienden over de vloer van Aug en ik heb geen bier meer. Kan ik wat bij jou bietsen?’

Ze keek hem met een frons aan. ‘Je weet dat ik skeer ben. Laat ze anders zelf wat meenemen. Dan deel jij wat van die fancy whisky van je en zijn jullie gewoon vrienden. Echt Jo, soms blijf je als een sjaars klinken.’

‘Ik vind het wel een leuk idee, maar vertel me eens over dat rare verhaal?’

Als het roddels zijn hoor ik het graag.’

‘Zegt de naam Sander van Hattem je iets? Hij is een clubgenootje van me.’ *Ze moest eens weten.*

‘Nee, toevallig niet. Wat is er met hem?’

‘Hij had gisteravond een essay voor de opleiding ingeleverd en kreeg vanochtend een belletje van zijn docent dat zijn essay niet door de plagiaatcheck was gekomen. Het stomme is dat het kennelijk niet de eerste keer is dat hij met plagiaat is gepakt, echt zo dom! Dus het is nu naar de examencommissie gestuurd om te beoordelen, maar de kans is groot dat hij voor de rest van het studiejaar is uitgesloten van deelname aan tentamens.’

Jochem liet even een tactische stilte vallen. ‘Oh wauw, dat is best heftig. Inderdaad ook best dom. Als je al een keer gepakt bent voor zoiets kijk je toch wel uit. Inderdaad een raar verhaal, maar als je het niet erg vindt ga ik even wat aan mijn kamer doen. Mocht je nog updates hebben, dan hoor ik het graag.’ Hij hief nog even zijn koffiekop als afscheid en drentelde richting zijn kamer.

In zijn kamer zette Jochem zijn mok weg en wierp hij een blik naar de invallende duisternis buiten. Hij gniffelde. Zo zag je maar eens dat de een zijn dood de ander zijn brood was.

Van de jury

Rampjaar 2021 deed de literatuur zeker geen kwaad, zo bleek uit de inzendingen voor de zeventiende editie van de Mare-Kooyker-Kerstverhalenwedstrijd. Het c-woord dook nauwelijks op, het menselijk tekort des te meer. Alles kwam langs: seks, geweld, eenzaamheid, stalking, #metoo, bedrog, haat, liefde en mededogen. Daarbij keken de auteurs verder dan hun eigen Leidse navel. Avonturen in het gruwelijke universum van YouTube, een desolaat gehucht in Zuid-Afrika, of zelfs *a galaxy, far, far away...* leverden de jury (bestaande uit schrijvers Arjen van Veelen, Christiaan Weijts en Mare-hoofdredacteur Frank Provoost) veel leesplezier op; en de volgende top drie.

‘Een sprookje’ van **Sybre Sybesma** is een puntgave en vernuftige variatie op het thema van de legendarische koning Midas. Rond het haardvuur geschaard luisteren we in deze dubbele raamvertelling naar een enerverend sprookje over de Moskouse conservatoriumstudent Pierre, de commerciële, bijkans Faustiaanse keuzes die hij maakt en de consequenties die daaruit volgen. Waarna slechts één vraag in de kamer blijft hangen: is dit wel een sprookje?

In ‘De Plak’ wankelt de lezer van het ene verkeerde been op het andere. Er ligt iemand plat op zijn buik op straat te gluren hoe een kind kerstcadeautjes uitpakt, maar... wat is hier echt gaande? Ondanks sluimerend ongemak, vervreemdend exhibitionisme en het gebrek aan persoonlijke hygiëne bij de hoofdpersoon, weet **Lenna Pronk** de spanning prachtig op te bouwen tot het verhaal (vrij letterlijk) tot uitbarsting komt.

In ‘Deadlinestress’ neemt geschiedenisstudent **Mathijs van der Loo** (30) ons mee op een avontuur dat begint in het Huigpark met een drugsdeal, en dat tot op het eind verrassende pirouettes blijft draaien. Speelsheid, verbeelding en taalplezier spannen hier samen om een vertelling neer te zetten die geestig is, vaart heeft en onnadrukkelijk ook nog langs eigentijdse kwesties scheert als studiedruk, lockdownperikelen en tentamenfraude. Knap schrijfwerk, dat de jury unaniem bekroont met de eerste prijs.

‘Haha, ik probeer altijd redelijk op tijd in te leveren, maar dat lukt niet altijd even goed. Vlak voor de deadline inleveren zorgt er wel voor dat je een lekkere stoot aan endorfine krijgt in je lijf.

‘Wat betreft Ritalin kan ik iedereen uit de droom helpen: dat is totaal niet autobiografisch, al was het voor het verhaal misschien wel beter geweest als ik zelf er wat van geprobeerd had.’

Wil je ook echt de literatuur in?

‘Het is van kinds af aan altijd wel een droom geweest om schrijver te worden. Ik heb ook wel wat korte historische verhalen geschreven die gepubliceerd zijn en ben ook begonnen aan een roman waarvan ik de droom heb die ooit uit te geven.

‘Thea Beckman was als kind een groot voorbeeld voor mij. Nu zijn schrijvers als Ken Follett en Robert Harris belangrijke inspiratiebronnen, omdat ze de lezer heel goed kunnen meenemen in hun historische fictie.’

Wat koop je van de €250 aan boekenbonnen?

‘Het gaat een mooie combi worden tussen literatuur en historische lectuur. Qua romans staat *Willem die Madoc* maakte van Nico Dros al een tijdje op mijn lijstje, maar ook de recent verschenen studie over de Weimarrepubliek van Patrick Dassen.’

Je stuurde ‘Deadlinestress’ heel toepasselijk 3 minuten voor de deadline in. Gaat het altijd zo?

Zorgen blijven over #cameragate

Hoewel hij toegeeft dat er nalatig is gehandeld, schrijft Bram Leferink op Reinink dat 'de slimme camera's niet langer een reden tot zorg zijn' (*Mare*, 9 december). De universiteit heeft dan wel stekken laten vallen, maar inmiddels heeft ze 'ons verzekerd dat [de camera's] zich nu allemaal binnen de beveiligde omgeving bevinden én ingesteld staan op het hoogste privacyniveau'. Als we gemakshalve aannemen dat de universiteit dit goed gecheckt heeft (in tegenstelling tot de vorige keer dat ze dit beweerden) en dat de beloofde tests met goed gevolg afgesloten zullen worden, lijkt het erop dat de inbraakgevoelige camerabeelden voor nu verleden tijd zijn. Maar daarmee is het onderliggende probleem nog niet opgelost.

In een openbaar gesprek dat studievereniging CIROS maandagavond organiseerde tussen studenten, docenten en een vertegenwoordiging van de universiteit meldde een medewerker van het Universitair Facilitair Bedrijf dat een 'hypothetische uitbreiding van de softwaremodules alleen mogelijk is via managementprocedures, waaronder een nieuwe verwerkersovereenkomst en data protection impact assessment.' Bedoeld om gerust te stellen, wees deze uitspraak tegelijkertijd op één van de grote gevaren van systemen die meer kunnen dan nodig: nu er eenmaal op 371 plaatsen binnen de universiteit krachtige minicomputers met dieptecamera's hangen, hebben studenten en medewerkers buiten het management geen zicht meer op (uitbreiding van) hun functionaliteit. Wanneer een hacker inbreekt in het afgeschermd netwerk van de universiteit en toegang krijgt tot de twijfelachtig beveiligde scanners of het college van bestuur besluit dat het toch meer data wil verzamelen, liggen de mogelijkheden van dit krachtige systeem voor het oprapen. Ook minder spannende redenen zouden kunnen leiden tot uitbreiding van de functionaliteit. Een toekomstige software-update zou bijvoorbeeld kunnen vereisen dat het systeem opnieuw afgesteld wordt, of er worden nieuwe camera's opgehangen. Het (tijdelijk) aanpassen van het privacyniveau om dit mogelijk te maken is dan niet aan de apparaten te zien.

Het ophangen van deze camera's voor de efficiency en de nadruk op management suggereren een dieper probleem: de verzakelijking van de universiteit. Ze wordt bedrijfsmatiger, vertrouwt haar medewerkers minder, ziet studenten als klanten en houdt haar imago graag smetteloos. Ook in dat plaatje past het om potentiële problemen te blijven ontkennen en *Mare* de schuld te geven van de ontstane ophef (om daarop streng aangesproken te worden door de universiteitsraad). Als de universiteit hier vanaf het begin open over had gecommuniceerd, hadden medewerkers en studenten mee kunnen denken over mogelijke gevaren, alternatieven en compromissen. Zij die het met het uiteindelijke besluit toch niet eens zouden zijn, hadden hun onvrede kenbaar kunnen maken om het gebrek aan draagkracht te tonen of hun gedrag aan kunnen passen om de camera's (zo veel mogelijk) te ontwijken. Nu, achteraf, wordt de academische gemeenschap voor een voldongen feit geplaatst. De camera's zijn opgehangen, het geld is uitgegeven en het vertrouwen geschaad. Hoewel de technologische en juridische controles die vooraf hadden moeten plaatsvinden, kunnen worden ingehaald, is het voor het betrekken van de medewerkers en studenten die hier dagelijks mee te maken hebben helaas te laat.

EMIEL BEINEMA is alumnus van de Universiteit Leiden en masterstudent Communication Design for Innovation en Computer Science aan de TU Delft

Camera's uit, maar protest gaat door

In Den Haag demonstreerden ruim honderd studenten tegen de 'classroom scanners' die de universiteit boven de ingangen van collegezalen heeft opgehangen. 'De universiteit behandelt ons als kleuters!'

DOOR **ANUSHKA KLOOSTERMAN** EN **MARK REID**
FOTO **TACO VAN DER EB**

De universiteit besloot vorige week om in afwachting van verder onderzoek de camera's te pauzeren. Maar dinsdagmiddag eisten studenten vanaf de Spaanse trappen in het Wijnhavengebouw dat de scanners worden weggehaald. Ook moet het bestuur haar excuses aanbieden en transparanter worden. De studenten noemen het bedrag dat de universiteit aan het camerasysteem heeft uitgegeven (ruim 220.000 euro, red.) schandalig. Ze zetten het in contrast met de flexcontracten waar veel docenten aan vast zitten, en het stopzetten van praatgroep CARE voor slachtoffers van seksueel geweld. Veel demonstranten hekelen het gebrek aan transparantie en inspraak.

Een student stapt zonder voorbereiding naar het podium: 'De universiteit leidt ons op om wetenschappers en beleidsmakers te worden. Maar als we vragen om inspraak op onze eigen universiteit worden we behandeld als kleuters.' Joris Wiebes, een van de initiatiefnemers van de demonstratie, is er niet op gerust dat de camera's uit blijven staan. 'Dat ze nu op pauze staan, is geen garantie dat dat ook zo blijft. Als de commotie voorbij is kunnen ze zo weer aan.' Dat vindt ook spreker van de Democratic Students Party (DSP): 'We weten dat jullie liegen. We weten dat jullie de camera's weer aanzetten als jullie de kans krijgen.' Volgens de universiteit hangt het af van de resultaten van het onderzoek naar de camera's of ze blijven of niet. De universiteit zegt ook toe de resultaten van het onderzoek openbaar te maken, nadat eventuele tijdens het onderzoek ontdekte veiligheidslekken zijn verholpen. Het onderzoek bestaat uit twee delen. 'Een privacy audit wordt uitgevoerd door de onafhankelijke func-

tionaris gegevensbescherming van de universiteit', vertelt universitair woordvoerder Caroline van Overbeeke. 'De penetratietest wordt uitgevoerd door LBVD. Hierin worden ook twee studenten van de Universiteit Leiden betrokken.' De audit wordt op dit moment uitgevoerd, de penetratietest waarschijnlijk in januari. Wanneer een definitieve beslissing volgt, is volgens haar nog niet bekend. 'In elk geval moeten de onderzoeken zijn afgerond, resultaten bekend zijn en hierover moet overleg zijn geweest met onder meer de universiteitsraad.' Vlak voordat demonstratie ten einde komt loopt er nog een student naar de microfoon. Hij zegt dat de TU Delft al jaren een systeem gebruikt om de bezetting te meten zonder privacyrisico's. 'Het is maar 15 minuten met de trein, waarom kan het daar wel?'

Hackers konden meekijken via Proctorio

Examensoftware Proctorio is maandenlang te hacken geweest.

Dat meldde *RTL Nieuws* deze week. Via een veiligheidslek in de software was het voor kwaadwillenden lange tijd mogelijk om mee te kijken met de webcam van studenten die Proctorio hadden geïnstalleerd. Normaliter heeft Proctorio toegang tot de webcam om tijdens tentamens studenten te controleren, maar door het lek was het mogelijk dat hackers ook op

andere moment de camera ongemerkt aan konden zetten en mee konden kijken. Ook konden ze achter wachtwoorden van bijvoorbeeld emailaccounts of online bankieren konden komen. Onderzoekers van securitybedrijf CompuTest vonden het veiligheidslek afgelopen juni en meldden het aan Proctorio. Die heeft de software inmiddels geüpdatet. De onderzoekers die het lek vonden hebben dit onafhankelijk bevestigd. Omdat Proctorio automatisch update zouden alle studenten met het

programma inmiddels de nieuwste, veilige versie moeten hebben. Proctorio wil niet reageren op de vraag van *RTL Nieuws* of mensen ook daadwerkelijk slachtoffer zijn geworden van hackingpogingen. In Leiden gebruiken verschillende opleidingen Proctorio als surveillancesoftware. Bij het invoeren van surveillancesoftware aan het begin van de coronacrisis stelden verschillende studenten en docenten vragen bij de privacy van het systeem. **MR**

'Hier moeten we van leren'

Acht van de 371 scanners hingen buiten het beveiligde netwerk, vertelt het Universitair Facilitair Bedrijf (UFB) in een presentatie waarmee het bestuur een tour maakte langs faculteitsraden en een discussieavond van studievereniging CIROS. Van die acht scanners waren er zeven afgesteld op privacyniveau 1, en eentje op 0 (de minst anonieme stand met een livefeed van camerabeelden), zegt directeur Monique Teufer. Het UFB kwam daar na 22 november achter, toen een student mailde dat hij nog onbeveiligde camera's had gevonden. 'Toen hebben we alles handmatig nagekeken en acuut verplaatst naar het beveiligde deel.' *Mare* maakte voor het eerst melding van een onbeveiligde camera op 10 november.

Teufer noemt het 'gewoon slordig' dat er camera's buiten het beveiligde netwerk hingen, en zegt dat er 'foutjes zijn gemaakt'. 'We hebben niet goed gecommuniceerd. Als ik had kunnen bevroeden dat het dit los zou maken, had ik het anders aangepakt.'

De softwaremodules die het UFB heeft aangekocht, kunnen volgens haar niet de gevanceerde analyses uitvoeren die met de camera's mogelijk zijn. 'Ik heb gelezen over de camera's boven de snelwegen, die eerst alleen zouden tellen, maar later werden gebruikt om boetes uit te delen. Dat zijn we niet van plan, en als iemand dat ooit wil, ga ik er dwars voor liggen. En zelfs als ik het zou willen, gaat dat via de portefeuillehouder, het college, en de universiteitsraad.'

Decaan Paul Wouters van Sociale Wetenschappen benadrukte ook dat de universiteit alleen maar wil tellen. 'Er zijn betrouwbaardere cijfers nodig, maar tegelijkertijd willen we ook niet meer dan dat.' Wel is hij blij met de discussie: 'We leven in een digitale samenleving, en daarmee hebben we ook veel meer kwetsbaarheden geïntroduceerd in allerlei sociale en bestuurlijke processen. De routines en intuïtie zijn daar nog niet op ingesteld, op institutioneel niveau. Zo'n scherp debat is een *wake up call*.'

Het UFB houdt vol dat er sprake is van verkeerd gewekte suggestie door het beeld dat *Mare* bij het eerste artikel plaatste, dat volgens Teufer 'met een smartphone is gemaakt', een onjuiste bewering die eerder ook al door het college van bestuur werd gedaan en door de universiteitsraad fel is veroordeeld. Het gaat om een foto van persfotograaf Taco van der Eb, waarbij ter illustratie de gezichten met gekleurde bolletjes zijn bedekt. Tijdens de discussieavond van CIROS zeiden deelnemers niemand over de foto hebben gehoord. 'Dat *shooting the messenger* moet stoppen', aldus universitair docent Hilde van Meegdenburg. 'Mare heeft goed werk verricht', reageerde decaan Erwin Muller tijdens de faculteitsraad van Governance and Global Affairs. 'Of wij er altijd even blij van worden, is iets anders. Maar het heeft ons met de neus op de feiten gedrukt. Laten we daar van leren en kijken hoe we dat met zijn allen beter kunnen doen.' **AK & MR**

